

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

P. Veldhuizen, Leerdam

Hij moet wassen, ik moet minder worden

Joh. 3:30

Donkere dagen voor kerst

Met de woorden donkere dagen voor kerst geven wij aan, dat de duisternis zich van dag tot dag langer vertoont. Het aantal uren dat de zon haar licht over ons laat stralen neemt gestadig af. Dit is geen fijne gewaarwording. Maar dankzij verlichting en verwarming weten wij de duisternis en de koude wat tegen te gaan. Gelukkig leert de ervaring ons dat er een keerpunt komt. De nacht en de duisternis staan tegenover de dag en het licht. Ik geef het de Prediker grif toe: „Het licht is zoet en het is aangenaam voor de ogen de zon te zien”, 11,7. De mens kan niet buiten het licht en de zon.

De getuige van het licht

In de Bijbel treffen wij een heel merkwaardige figuur aan, een zonderling, van wie wij lezen in het begin van het evangelie naar Johannes: „Deze kwam als getuige om van het licht te getuigen”. Er wordt nog aan toegevoegd dat hij zelf het licht niet is. De man mag niet te veel aandacht krijgen, want al is hij ook 'van God gezonden' en geldt van hem 'de grootste uit vrouwen geboren' tóch is hij het licht niet. De hemel was er aan te pas gekomen om zijn geboorte mee te delen aan zijn vader. Terwijl zijn vader dienst deed in de tempel en zijn gebed opdroeg, stond ineens de engel Gabriël voor de oude Zacharias en sprak: „Uw gebed is verhoord en uw vrouw Elisabeth zal u een zoon baren en gij zult hem de naam Johannes geven”, Luc. 1,13. Waar kan de oude man op die plaats, op dat uur van het gebed, in dit tijdsgewricht van Israëls geschiedenis anders hebben gebeden dan om de komst van de Messias? Op een preekstoel maak je toch niet je persoonlijke verlangens bekend, we hebben toch nog wel wat gevoel voor liturgie? Laat staan op die plaats waar Zacharias dienst deed. Hij was bovendien een rechtvaardig man die leefde naar alle geboden en eisen des Heren. Zijn gebed wordt verhoord. Maar de Messias kan niet zo maar in de wereld komen. Aan zijn komst gaat vooraf de verschijning van de voorlo-

per – de Prodromus – die in de geest en de kracht van Elia zal optreden. Het Oude Testament eindigt met de aankondiging van de man die de nieuwe tijd zal inluiden. „Zie, Ik zend u de profeet Elia, voordat de grote en geduchte dag des HEREN komt. Hij zal het hart der vaders terugvoeren tot de kinderen en het hart der kinderen tot hun vaders”, Mal. 4,6.

Johannes de Doper is de voorloper van de Messias. Hij is een half jaar ouder dan Jezus. De tijd waarin hij optreedt is niet gemakkelijk. Het is Jesaja die zelfs gesproken heeft over deze voorloper, toen hij sprak: „De stem van een, die roept in de woestijn: Bereidt de weg des Heren, maakt recht zijn paden”, Matth. 3,3. De prediking van Johannes roept op tot bekeering, omdat het Koninkrijk Gods nabij is gekomen. In Jezus Christus breekt het koninkrijk van God door. De komende heerschappij van God, die tot uiting zal komen in het tot stand brengen van de vergeving der zonden en de verlossing uit de totale verlorenheid, moet hij meedelen. En al geldt van Johannes dat hij boetprofeet is, zijn naam maakt duidelijk: de HERE is genadig.

Het geeft wel te denken als we lezen van de Doper: „Met nog vele andere vermaningen bracht hij aan het volk het evangelie”, Luc. 3,18.

De heilshistorische duiding van de plaats van Johannes is niet zo gemakkelijk. Hij behoort noch geheel tot het Oude noch geheel tot het Nieuwe Testament. Hij staat op de grens van het oude naar het nieuwe verbond. In dat licht moeten we ook het woord verstaan dat van 'de grootste uit vrouwen geboren' evenzeer geldt dat 'de kleinste in het Koninkrijk der hemelen groter is dan hij'. Er valt niet alleen te wijzen op de gelijkheid van het Oude en het Nieuwe Testament, maar ook dient gewezen te worden op het onderscheid tussen het Oude en Nieuwe Testament. De schaduwen komen ten einde als de Zone Gods verschijnt. Johannes sluit het Oude Testament af en opent de weg naar het Nieuwe Testament. In het keerpunt der tijden, waarin God zich rechtstreeks gaat

bemoeien met de mens, doordat Hij zelf op het toneel der wereld verschijnt, treedt Johannes de Doper op. Hij wijst met zijn uitgestrekte arm heen naar het lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt. De wereld kan niet zonder dit lam. De oudtestamentische profetie met het oog op de komst van de Messias komt tot haar culminatiepunt.

In de christelijke kunst is het attribuut van Johannes het lam. Hij houdt het lam vast (kathedraal van Chartres) of het lam staat aan zijn voeten (Grünwald, Isenheimer altaar). Maar het doorbreken van het volle licht van Gods verlossend ingrijpen in Zijn weergaloze liefde voor de mens, voor wie Hij Zijn eigen Zoon opofferde, heeft Johannes de Doper niet meege maakt. Hij heeft van het licht mogen

35e jaargang – nr. 25
6 december 1991

In dit nummer

- 439 J. Bouma
Nogmaals: kerkverband en kerkorde
- 441 T. Hoekstra
Maarten en Co
- 443 Bert Vos
Polen, het land van de Zwarte Madonna
- 447 Loekie Schat-Klein
Mag het ook een beetje anders?
- 449 H. Algra
Koorddanser
- 451 C.P. Plooy
Wie schreef Hebreëen?

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 63,- per jaar of f 35,- per half jaar.
Voor studenten f 51,- per jaar.
Buitenland f 89,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 58 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

getuigen. Afgewezen van zichzelf en heengewezen naar Jezus. Hij voelde zich heel klein worden, zodra hij zich met de Heiland vergeleek. Zijn leven staat uiteindelijk niet in het teken van de opgang, maar veeleer in het teken van de neergang. Eenzaam als kind en eenzaam aan het eind van zijn leven. Dan is hij nog maar op 'de helft van zijn dagen' en wordt hij onthoofd. De laatste woorden die de evangelist Johannes de Doper meedeelt zijn: „Hij moet wassen, ik moet minder worden”. Dit woord is tekenend voor de Doper. Hij verkiest dat de invloed en de kracht van Jezus toenemen en uitbreiden, want Johannes is het licht niet.

De zon der gerechtigheid

Het licht van de maan dankt zijn schijnsel aan de zon. De oudtestamentische maan verbleekt, wanneer de nieuwtestamentische zon doorbreekt. Daar Johannes staat op de drempel van het Oude naar het Nieuwe Testament spreekt een woord als „Hij moet wassen, ik moet minder worden” voor zich. Jezus wordt vergeleken met het licht en met de zon; kortom in Hem komt het leven tot ons. Met Kerst viert de kerk het feest van de overwinning van het licht op de duisternis, maar dan wel in de meest diepe zin van het woord. De zon der gerechtigheid geeft leven aan de wereld.

Niemand weet de geboortedatum van de Heiland aan te geven. Dat voor 25 december werd gekozen, kwam omdat de heidense Romeinen op die datum hun 'Natalis Solis Invicti', de geboortedag van de onoverzonnen

zon, vierden. 25 december was de datum waarop men de winterzonwende vierde. Het was te merken: de zon hernam aan kracht. De duisternis moest het afleggen tegen de zon. Daar Maleachi profeteert over de opgang van 'de zon der gerechtigheid', 4,2 en dit woord zijn vervulling vindt in Jezus Christus en de Zoon des mensen Zichzelf 'het licht der wereld' noemt, werd 25 december voor de gelovigen de aangewezen dag om stil te staan bij Gods komst in Jezus Christus tot de wereld.

Johannes en Jezus

Johannes en Jezus verschilden in leeftijd zes maanden. Dat betekent wanneer wij het merken dat wij over de langste dag heen zijn dan gaat de zon afnemen in kracht. De kerkelijke kalender van de roomskatholieken vermeldt 24 juni als de geboortedatum van Johannes de Doper. Het leven van Johannes staat in het teken van het 'minder worden'. Op zijn geboortedag 'mindert' het zonnelicht, dat een half jaar later weer in kracht 'wast'. In de regel zijn wij niet ongevoelig voor wat zich afspeelt in de natuur, als de Schriftuur ons eerst daarbij de weg heeft gewezen, zodat wij ongehoorde verbanden weten te leggen, kunnen wij instemmen met wat Psalm 19:2 en 3 zegt:

„De hemelen vertellen Gods eer,
en het uitspansel verkondigt het
werk zijner handen;
de dag doet sprake toestromen aan
de dag,
en de nacht predikt kennis aan de
nacht”.

Ontmoetingsdag Veluwehal Barneveld

zaterdag 11 april 1992

noteert u deze datum vast?

In verband met de komende feestdagen

In verband met de komende feestdagen dient de kopij voor het nummer van 3 januari 1992 eerder dan normaal bij de redactie binnen te zijn, namelijk op **12 december**.

Dat wil dus zeggen dat de redactie de kopij voor het laatste nummer van dit

jaar graag voor of op 10 dec. (normale datum) en de kopij voor het eerste nummer van het volgende jaar graag voor of op 12 dec. wil ontvangen.

De redactie

J. Bouma, Kampen

Nogmaals: Kerkverband en kerkorde

In het 'Gereformeerd Kerkblad' (wekelijks orgaan van de Geref. Kerken in Overijssel, Gelderland, Utrecht, Nrd-Holland en Flevoland van 5 nov. gaat ds. P. Groenenberg uitgebreid in op mijn eerste artikel, dat ik over dit onderwerp schreef (Opbouw nr. 21). Ik waardeer het dat ds. Groenenberg mij van repliek wil dienen op een heel aangelegen punt van ons AKS. Is het AKS nu wél of niet een gereformeerde kerkorde? Mijn stelling is duidelijk. Ik zeg van harte ja op deze vraag. Ds. Groenenberg noemt het AKS nog net niet ongereformeerd – in haar grondstructuren is zij gereformeerd, zegt hij – maar tegelijk zet hij een hele dikke rij vraagtekens achter mijn stelling. Zijns inziens opent het AKS de deur voor dwaalleer.

Breuk met de traditie

Voor ds. Groenenberg heeft de kerkorde vooral de functie van dijkbewaking. De kerkorde „wil ons bewaren bij de zuiverheid van de leer. In de kerkorde worden regels gegeven, die de gemeente beschermen tegen insluiting van leringen, die in strijd zijn met Schrift en confessie.

De kerkorde fungeert als een dijk, die de kerken wil bewaren voor overstrooming door de wateren van de valse leer”.

Op dit punt nu laat, volgens ds. Groenenberg, het AKS het afweten. „De dijk is wel aanwezig, maar er zitten zodanige gaten in, dat het water van de dwaalleer er gemakkelijk door heen kan. Op dit punt is er een breuk, zichtbaar met de gereformeerde traditie. Als het AKS 'ongereformeerd' genoemd moet worden, wordt dat er mee bedoeld.”

Ik kom straks terug op die zaken, die ds. Groenenberg aanvoert als breukpunten met de geref. traditie.

Ds. Groenenberg uit zijn bezorgdheid, omdat de eenheid met ons hem ter harte gaat (in zijn woonplaats Amersfoort zijn er samensprekingen). Ik prijs dat in hem, en wil zijn kritiek ter harte nemen, al moet ik daar straks toch een kanttekening bij plaatsen.

Eenheid

De begeerte naar eenheid deel ik met ds. Groenenberg. Als ik het goed zie, wil hij eenheid ook direkt vertalen in organisatorische eenheid en daartoe is het AKS voor hem een onoverkomelijk struikelblok. De tot nu gehouden plaatselijke samensprekingen wijzen ook die richting op. De vrijgemaakte kerken willen best hun deuren openzetten om onze kerken (plaatselijk althans) binnen te halen. Dan is er geen sprake van samengaan, maar van een zich voegen binnen het vrijgemaakte kerkverband. Ik ben daar, eerlijk gezegd, nog niet aan toe. Niet uit gevoelsmatige overwegingen, maar omdat deze manier niet deugt. Het kan zijn, dat er plaatselijk een grote mate van overeenstemming is,

maar dat laat niet onverlet, dat er tussen de vrijgemaakte kerken en onze kerken iets ligt, dat moet worden uitgesproken. De vrijgemaakte kerken zullen zich toch eens de vraag moeten stellen, of zij hun, nu ned. geref., broeders en zusters recht hebben gedaan door hen buiten het verband te stellen. De prijs van schorsingen en afzettingen zit bij velen nog heel diep en daarin zal op christelijke wijze verzoening moeten plaatsvinden. Dat is zowel een zaak van de plaatselijke kerk als van het kerkverband, dat besluiten heeft bekrachtigd. Ik weet, dat dit een teer en gevoelig punt is. Het is iets, dat zal moeten rijpen in een proces van elkaar aftasten en naderen. Het is voor mij daarom ook de vraag of de samensprekingen, die gehouden worden, onder de druk moeten staan van een verlangde organisatorische eenheid. Zou het niet wijzer zijn om eerst maar eens te werken aan een geestelijke eenheid, het zoeken van elkaar in die zaken, die we gemeenschappelijk hebben. Ik denk aan allerlei projecten, waarin chr. geref., ned. geref. en vrijg. geref. elkaar ontmoeten en vinden. Als we zo naast en met elkaar levend, meer oog en waardering voor elkaar krijgen kan er wellicht voor de toekomst toch iets moois uit groeien.

Dijkfunctie

Ik kom nu terug op de dijkfunctie van de kerkorde, waar ds. Groenenberg dit over zegt: „Maar die oude gereformeerde waakzaamheid bij de zuivere leer, waar onze vaders voor gevochten hebben, die is zo enorm afgezwakt door het AKS. Het AKS heeft veel minder een dijkfunctie dan de (D)KO. En dat heeft wel degelijk te maken met het gereformeerd-zijn. Onze vaders hebben alles in het werk gesteld zodanige regels te maken, dat de gemeente van Christus beschermd wordt tegen dwaalleer en dat zo Christus de eer ontvangt, die Hem toekomt... Daarom wordt er in art. 53 en 54 KO verwezen naar het Ondertekeningsformulier voor ambtsdragers. Daarom wordt in art. 57 KO gesproken over de taak van de kerkeraad met betrekking tot het onderwijs aan de jeugd van de kerk. Daarom wordt in art. 31 KO gezegd, dat een besluit van een meerdere vergadering rechtskracht heeft, tenzij aangetoond wordt, dat zo'n besluit strijdt met Gods Woord of de kerkorde zelf. Daarom wordt in art. 44 KO gesproken over verplichte jaarlijkse kerkvisitatie. Daarom wordt de wacht betrokken bij de heiligheid van het avondmaal (art. 60 KO).... Het AKS laat een breuk zien met het gereformeerde verleden. De artikelen van de kerkorde, die we hierboven noemden, zijn in het AKS heel anders of niet terug te vinden. Over het Ondertekeningsformulier – dat uit 1618

stamt – wordt niet meer gesproken. Over onderwijs aan de jeugd van de kerk evenmin. Er is geen plicht tot kerkvisitatie. Er is een ruimer beleid met betrekking tot het toelaten van gasten aan het avondmaal. Een besluit van een meerdere vergadering hoeft ook niet uitgevoerd te worden, als het heil van de plaatselijke kerk niet geëindigd wordt. Op deze manier wordt de deur opengezet voor dwaalleer. Op zichzelf zijn deze veranderde regels geen dwaalleer, maar ze scheppen wel een mogelijkheid voor dwaalleer in de kerk.” Tot zover ds. Groenenberg.

Terechte kritiek?

Allereerst het Ondertekeningsformulier voor ambtsdragers. Daar wordt in het AKS niet over gesproken. Zijn onze ambtsdragers daarom niet meer gebonden aan de confessie? Art. 17 AKS vraagt van de ambtsdragers, door ondertekening van de drie Formulieren van Enigheid, instemming met de leer van de kerk. Heel eenvoudig en zonder veel omhaal van woorden: „broeders, stemt u van harte in met de leer van de geref. kerken, zoals dat in de drie Formulieren van Enigheid beleden wordt?” Wat valt daar nu op aan te merken? Kan het nog gereformeerder?

Het kerkelijk onderwijs. Wordt van voorgangers in de Ned. Geref. Kerken niet verwacht dat zij de jeugd van de kerk zullen onderwerpen overeenkomstig de leer van de kerk? In art. 11, waar het gaat over de dienst van de predikant, staat, dat het zijn taak is: „het verdedigen en doorgeven van de zuivere leer en het onderwerpen van de jeugd der gemeente en van allen die onderwijs behoeven”. Het mag toch duidelijk zijn, dat het onderwerp aan de jeugd alles te maken heeft met het doorgeven van de zuivere leer. Zelfs bij het lezen van een kerkorde heeft een goed verstaander slechts een half woord nodig.

Kerkvisitatie. In het AKS is de kerkvisitatie anders geregeld dan in het verleden regel was. Art. 37.2 geeft aan de regionale vergaderingen de royale mogelijkheid om kerkvisitatoren aan te wijzen, hetzij permanent, hetzij ad hoc. Voor het overige is de onderlinge zorg en het toezicht houden op elkaar een zaak, die op elke regionale vergadering terugkeert.

Gasten aan het avondmaal. „De wacht dient betrokken te worden bij de bezigheid van het avondmaal”, zegt ds. Groenenberg de KO na.” In de Ned. Geref. Kerken is een ruimer beleid met betrekking tot het toelaten van gasten aan het avondmaal”. Ik ben er eigenlijk alleen maar blij om, dat bij

ons het toelaten van gasten aan het avondmaal geen formeel beleid is. Betekent dat dan een volkomen open avondmaalstafel, waar ieder kan aangaan, wat hij of zij ook gelooft? Nee, zeker niet. Als iemand, die lid is van een andere kerk, het avondmaal wil meevieren, dan is het regel, dat gevraagd wordt naar wat geloofd wordt. Dat duidelijk worde: onze gast heeft de Here Jezus van harte lief als zijn Heer en Heiland en gelooft, dat de Here Jezus voor zijn zonden gestorven is. We vinden, dat dit niet in een kerkorde geregeld behoeft te worden. Hier kan een kerkeraad zelf in beslissen, luisterend naar de Schrift en in gesprek met de confessie.

Tot heil van de gemeente

Het laatste punt dat ds. Groenenberg aanroert is art. 34 AKS. Hij legt dit art. als volgt uit: „Een besluit van een meerdere vergadering hoeft niet te worden uitgevoerd, als het heil van de plaatselijke kerk niet gediend wordt.” De formulering van dit artikel is niet helemaal helder, en daardoor wellicht voor meer dan één uitleg vatbaar. Maar zoals ds. Groenenberg dit artikel leest, zó kan het in ieder geval niet! In de eerste plaats gaat het in dit artikel om besluiten van meerdere vergaderingen, die door plaatselijke kerken bekrachtigd en in liefde nagekomen zullen worden, tenzij zo'n besluit strijdig wordt bevonden met de Heilige Schrift of ook als het niet overeenstemt met het AKS (vrijwel identiek aan art. 31 KO). Tot zover is dit artikel volko-

men helder. Kerken moeten dus van goeden huize komen om een gemeenschappelijk genomen besluit niet na te komen. Het vervolg van dit artikel is minder duidelijk. „De kerk, die een besluit niet bekrachtigt om bovengenoemde redenen, of niet kan uitvoeren om redenen die het welzijn van de gemeente betreffen, zal hiervan aan de zusterkerken rekenschap geven.” De zinsnede „om redenen die het welzijn van de gemeente betreffen”, geeft problemen want om welke besluiten gaat het hier? In ieder geval niet om besluiten van principiële aard, waar de Schrift, de confessie of de kerkordening in geding zijn, want daarin voorziet het eerste deel van dit artikel. Aan zulke besluiten mag en kan een gemeente zich niet onttrekken met simpelweg een beroep op het welzijn van de gemeente. Bij het opstellen van het AKS is gedacht aan praktische zaken, die niet direkt de Schrift of de confessie raken. Het welzijn van de gemeente gaat daarom ook niet uit boven de Schrift, de confessie of de kerkorde en kan niet als een soort laatste ontsnappingsclausule gebruikt worden. Ik geef toe, en dat is ook mijn kritiek op dit artikel 34, dat er te gemakkelijk een beroep gedaan kan worden op dit welzijn van de gemeente, ook in die gevallen waarin dit eigenlijk niet opgaat.

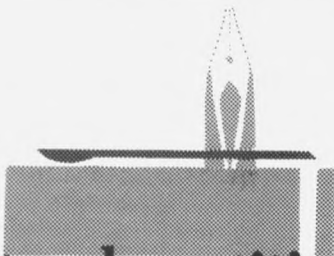
Konklusie

Het lijstje van ds. Groenenberg overziende, ben ik niet onder de indruk gekomen van zijn argumentatie. Ik

vind, dat hij in z'n beoordeling erg grofmatic te werk is gegaan en met grote stappen tot konklusies komt, die er niet om liegen. „De deur openzetten voor dwaalleer”, „gaten in de dijk waardoor het water van de dwaalleer gemakkelijk naar binnen kan”, „breuk met de geref. traditie”.

En dat gebeurt helemaal, wanneer hij zijn eindkonklusie formuleert: „Ik schreef dit artikel om uiting te geven aan mijn verdriet over de kerkelijke gescheidenheid, die niet weggenomen kan worden, zolang het AKS bestaat en verdedigd wordt.”

Zou iemand door het verdedigen van het AKS een kerkelijke eenwording in de weg staan? Dat kan ds. Groenenberg niet menen. Als het zijn hartelijke begeerte is, en dat schrijft hij nadrukkelijk, dat de Ned. Geref. Kerken en de Geref. Kerken eens één zullen worden op de grondslag van Gods Woord en de confessie, die bewaakt worden door een 'dijk van een (Dordtse) Kerkorde', dan klinken deze woorden in het licht van bovengenoemde opmerking op z'n minst wat pathetisch. Zo zet je een discussie wel onder een hele zware druk. Praten met het mes op tafel is niet de stijl, die christenen onder elkaar dienen te beoefenen. Geestelijk voel ik me met de vrijgemaakte kerk nog steeds verwant. Maar voor een organisatorische eenheid is m.i. de tijd nog niet rijp, daarom is allereerst nodig, dat we elkaar geestelijk zien zitten.

Pastorale notitie

G. v.d. Brink, Veenendaal

Praten over de dood

„Wilt u het eens hebben over de dood?” De vraag kwam van een 17-jarige. Natuurlijk: ze was bang voor de dood! Wie is dat niet? We gaan een leven lang gebukt onder de angst voor de dood, Hebr. 2:15. En als de Redder zo goed en zo sterk was, waarom doet Hij er dan niets aan?

Dus hebben we gepraat over de dood: over jonge mensen die dood willen; over oude mensen die maar doorleven; over terminale patiënten die blijven vechten en de dood geen half uur cadeau geven; over anderen die blijven steken in de ontkenning en tot op hun sterfdag troost weigeren en geen afscheid nemen, omdat ze zichzelf nog wel een kans geven; over nog weer anderen die losgemaakt worden en vurig verlangen ontbonden te worden om met Christus te zijn.

We hebben Johannes 11 gelezen. We kwamen Martha tegen. Voor haar was de opstanding op de jongste dag een steriel geloofsartikel. Ze had er niets aan: Lazarus was dood en de jongste dag nog ver. Ze had er geen idee van dat Hij die naast haar stond in persoon de Opstanding was en het Leven. Als vanzelf kwamen we te praten over het eeuwige leven.

Een jongen, ook een zeventiener, stelde een intelligente vraag in de vorm van een tegenwerping: „Het lijkt me saai. Dan heb je al je doelen eeuwig bereikt: geen ambities en idealen meer... Nee, niet werkelijk interessant!” Daar lag dan de eeuwige vreugde als een uitgespuugd snoepje op de grond. We waren er stil van. Ook de vrager zelf! Langzaam aan kwam het gesprek weer op gang. Er staat toch niet: eeuwige saaiheid, maar eeuwige vreugde? De Here Jezus is toch niet saai? En dan al die anderen erbij, die miljoenen van alle tijden en plaatsen, die verlost zijn en komen met eigen verhaal en eigen inbreng? Eén van ons begon zelfs te mummelen over een vierdimensionaal bestaan, wat het ook zijn moge. Toen hebben we de negatieve verwachtingen maar omgezet in positieve. Tegenover saai staat spannend. Ik geloof in eeuwige spanning. Tegenover het missen van ambities en idealen staat animo, het stellen

van doelen, het hebben van verwachtingen, een streven excelsior, steeds omhoog. Tegenover een bevroren eeuwigheid staat een nieuwe tijd, nieuwe ontmoetingen, het vallen van de éne verbazing in de andere. En tegenover sleur staat verrukking, extase! Prijst de Heer!!

Als het nu eens zò was?

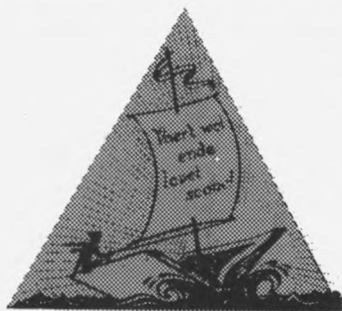
Het gaat tenslotte over een zaligheid die geen (speurders)oog ooit gezien heeft, die geen luisterend oor ooit gehoord heeft en die in het hart van geen filosoof of futurist ooit is opgeklimmen.

Die verrukking zal telkens uitgaan van en terugkeren tot de Heer die persoonlijk ons leven is en aan Wie alle eeuwigheden ter beschikking staan om met ons te spelen voor Gods aangezicht.

We zullen niet weten wat ons overkomt!

Waar je al niet terecht komt, als je begint bij die lelijke dood en je gaat dan tot de Levende Heer, die de sleutels heeft van dood en dodenrijk. Als je met Hem gaat, via Bethlehem, Golgotha, Pasen, Pinksteren en Hemelvaart naar Zijn Paroesie!

De feestcyclus is weer begonnen: de adventsweken breken aan. Laten we het hebben over het Leven, dat Eeuwige Leven, dat bij God was en ons is geopenbaard. Dat Leven was – en is – het licht der mensen!

Ex Libris

T. Hoekstra, Zwolle

Maarten en Co

Op mijn bureau liggen naast elkaar een roman en een dichtbundel. Er is één overeenkomst: op beide staat een gelijke naam. Verder is er een wereld van verschil. In de gedichten wordt geprobeerd iets over te dragen van wat het christelijk geloof voor mensen kan betekenen; in de roman is daar absoluut geen sprake van, eerder is het tegendeel het geval. Hoe is dat te verklaren? Het verschil zit in de vóórnamen. Maarten en Co 't Hart zullen vermoedelijk zelf nooit gedacht hebben nog eens samen in één bespreking aan bod te komen. Toch wel aardig voor een keer.

ONDER DE KORENMAAT

door Maarten 't Hart

Eindelijk ... Ik heb het uit. „Onder de korenmaat” heet het boek. Nou, van mij had het daar mogen blijven liggen. Het was gewoon een klus het hele boek tot het einde toe te lezen. Maar ja, ik had het nu een keer aangeschaft met de bedoeling er in Opbouw over te schrijven en dus heb ik maar doorgezet. Eerst even kort de inhoud. De hoofdpersoon is Alexander Goudveyl, vijfenveertig jaar, componist, heel rijk en beroemd, getrouwd met een zangeres. Het huwelijk stelt niets voor; zij is meestal van huis en van liefde is al lang geen sprake meer. Hij vindt zichzelf eigenlijk maar een nul die zelfs geen licht heeft om onder de korenmaat te zetten. En dan komt opeens dé vrouw in zijn leven. Van zijn kant is het liefde op het eerste gezicht, zij is al een hele tijd op hem verliefd en weet hem in haar netten te strikken. Dat gaat natuurlijk niet goed, zij vlindert al betrekkelijk gauw weer bij hem vandaan en hij blijft hopeloos ontredderd achter. Einde van het boek. Kortom: het verloop van een stormachtige liefde (in het boek komt ook een échte orkaan voor!) met een droevig slot. Dat had de lezer al in het begin aan kunnen zien komen. Al op de derde bladzijde, kort nadat Alexander háár voor het eerst heeft gezien, hoort hij een vrouw tegen een man zeggen: „Het is uit tussen ons.” Hij loopt over de markt, aan de kramen hangen flakkerende olielampjes. En op de laatste bladzijde is het uit en hij herinnert zich ... „dat ik, toen ik een jaar of drie, vier was, 's winters op de rommelmarkt in Rotterdam mijn moeder was kwijtgeraakt en urenlang zachtjes huilend langs marktkraampjes had gelopen,

en ik zag al die flikkerende olielampen, die olielampen, die lichtjes ...”

Het boek zit vol verwijzingen naar muziek en componisten. Je moet wel haast conservatorium hebben gehad om dat te kunnen verwerken. Alexanders geschiedenis loopt parallel met die van Schumann en dat is erg doorzichtig op papier gekomen. Nou heb ik van muziek geen verstand, maar als al die verwijzingen van het zelfde niveau zijn als die naar de kerk en haar leden, is het niet best. De dominee die in het boek voorkomt, is een zwakke afspiegeling van een Amerikaanse televisieprediker en ik heb er geen ander woord voor dan: goedkoop. Verder wordt er ironisch of schimpend over God gesproken, maar citaten zal ik u besparen. We mogen binnenkort nóg een roman van Maarten verwachten: „Het woeden der gehele wereld”. Daarin zal de voorgeschiedenis van Alexander Goudveyl worden verteld. Ik zal het niet kopen.

„Onder de Korenmaat” is uitgegeven door de Arbeiderspers. Omvang 242 bladzijden. Prijs f 29,90.

NOOIT ZAL HET DONKER WINNEN

door Co 't Hart

Gedichten als van Co 't Hart worden gerekend tot de „pastorale poëzie”. Ze vertonen de kenmerken van volkskunst: ze zijn voor een groot publiek geschreven, vertolken de gevoelens die bij veel mensen leven en zijn eenvoudig van vorm. Dat laatste hangt uiteraard samen met het doel dat de maker van volkskunst voor ogen staat, namelijk veel mensen bereiken; dan moet je er dus voor zorgen dat je gemakkelijk te begrijpen bent. In deze bundel staan enkele gedichten die een uitzondering vormen; mijns inziens passen ze niet in het geheel, maar ze hebben wel mijn voorkeur. Eén ervan neem ik over:

Illusie

Vanuit mijn raam
kijk ik op
overzichtelijk
landschap,
ordelijk,
in rechte banen
geleid.

Dichterbij raak
ik die illusie
kwijt.

Tiert het onkruid,
grauwen de hiaten
in alle regels
vallen gaten.

Om u ook iets van het andere te laten proeven, neem ik over:

Ik ken U niet

O nergens kun je eenmaal schuilen,
geloof me toch, het is zo waar.
Het leven kan je overstromen,
zo dodelijk, zo vol gevaar,

dat je de bergen toe zult schreeuwen,
bedek me toch en wis me uit,
maar als ze van je zullen wijken
en heel het dal je buiten sluit,
zal als een donderslag
bij heldre hemel,
jouw naam uit alle wolken slaan
en bang zul je in wanhoop kermen:
ik ken u niet,
ik heb u nooit verstaan.

Eigenlijk is dit een onevenwichtig bundeltje. Er staan gedichten in van heel verschillend niveau en van al even zeer verschillende inhoud. Het was beter geweest als de schrijfster nog een poosje had gewacht met publiceren en dan gedichten bij elkaar had gebracht die duidelijker een bepaald verband met elkaar hebben.

Uitgever: Kok Voorhoeve, Kampen.
Omvang: 47 bladzijden. Prijs: f 11,90.

Nabeschouwing

„Nog even een toepassinkje”, zei ds. Dumarchi en toen preekte hij nog twintig minuten. Ik wil ook nog iets kwijt naar aanleiding van wat Co en Maarten hebben gepubliceerd. Eerst geef ik u nog een gedicht van Co 't Hart door:

Christelijke schrijvers

Waarom wil je er onderuit,
dat Christen zijn je buitensluit?
Dat wat je schrijft en onderneemt
je van wereldling vervreemdt?
Want wie wil schrijven tot Gods eer,
tot troost van zoveel hartezeer,
als Christen steeds geëngageerd,
wordt van de toplist graag geweerd.

Klimt zelden op tot nummer één,
maar Hij? Hij stond toch ook alleen?

Toplist? Het is maar wat je toplist noemt. De gedichten van Nel Benschop zijn in duizenden exemplaren onder ons volk verspreid. En ook die wil tot Gods eer schrijven en mensen troosten. Heel wat dichters die tot de „wereldlingen” gerekend worden, kunnen daar jaloers op zijn. Maar ook: grote oplagen zeggen niets over literaire kwaliteit. Kijk maar naar de boekenweekgeschenken. Kijk ook maar naar de romans van Maarten. T. van Deel heeft in Trouw ook „Onder de Korenmaat” besproken. Hij heeft het over „gedroogde stijlbloempjes” en over „het compositieskelet dat overal doorheen steekt”. Van Deel schrijft: „Hun verhouding is rónduit potsierlijk en al doet de roman haar uiterste best om er de diepe tragiek van te laten zien, de manier van vertellen brengt die juist niet over. Alles wordt hier overdreven, driebubbelop gezegd...” Ook déze recensent is dus van oordeel dat we niet met een geslaagde roman te maken hebben. En zo kom ik dan toch tot een overeenkomst tussen de schrijfster en de romancier met dezelfde achternaam. Op verschillende niveaus zitten ze met hetzelfde probleem, namelijk dat van de vormgeving. Maarten heeft zich vertild aan de hevige gevoelens die hij wilde verwoorden en Co vindt evenmin

die vorm, die techniek, die haar werk tot literatuur kan maken. Om maar een heel eenvoudig voorbeeld te noemen: Over 42 bladzijden verdeeld komt 28 keer de uitroep „O,” voor. Gedichten worden zo tot versjes. Het verschil blijft intussen levensgroot. Ethisch acht ik het boek van Maarten verwerpt. Voor de gedachtenwereld van Co kan ik alleen maar waardering hebben. Ze moet er maar niet over inzitten dat ze niet op de toplist voorkomt. Het is maar wat je het belangrijkste vindt.

Tussen kerk en keuken

Margreet Maljers-Kroes, Alkmaar

Weten wat je aardig kan

„Je klinkt gedeprimeerd”, zei ik toen ik onze oudste zoon aan de telefoon had.

„Klopt... Jenny gaat weg en daar baal ik wel zó van”, antwoordde hij somber. „Ik leerde zo veel van dat mens... Ze weet precies hoe politieke spelletjes in elkaar zitten. Zo scherp als wat en daarnaast is ze buitengewoon aardig. Nee, voor haar is die promotie leuk, maar voor ons is het een slechte zaak.”

„Wie weet wat voor baas je terug krijgt”, probeerde ik.

„Precies... Dat is het probleem. Ik huiver al!”, zei hij. „Goeie Hoofden-Voorlichting staan niet op iedere straathoek, mam. Maar, iets anders, ik kom het weekend thuis.”

„Gezellig... Ben je op tijd voor het eten?” zei ik blij.

Janneke, die net de kamer binnen kwam, riep hard in de richting van de telefoon: „Anders bewaart mama iets voor je. Ze heeft net een bak gekocht waar het eten warm in blijft. Je voelt je helemaal hond hier. Het is nog een wonder dat we niet van de grond eten.”

Jan Wiepke lachte. „Hoe dat zo, mam.”

„Ik heb 'n soort van thermoskan, maar dan voor vast voedsel gekocht”, legde ik uit. „Het heeft inderdaad veel weg van een voerbak, maar het werkt en dat is het voornaamste. Toen ik hem voor de eerste keer gebruikte, zei Janneke: woef.”

„Gekke meid”, waardeerde hij zijn zusje en vervolgde: „Ik ben om half zeven thuis, denk ik. Dag!”

„Maak een lijstje voor Sinterklaas”, riep ik nog vlug en hing op.

Daarna ging ik Reiniers kamer opruimen, want dat lukt nog niet zo best met het mannetje.

Met de oudste kinderen was ik daar beter in. Jan Wiepke hoorde zo vaak dat hij zijn rommel op moest ruimen, dat hij alles in dat licht zag.

Hij was een jaar of drie toen op Sinterklaasavond Zwarte Piet, ofwel de buurvrouw, met gulle hand de gang vol strooide.

Toen ik de deur opendeed, twee kleine kinderen op mijn hielen en vals verast uitriep: „Kijk me nu eens wat daar ligt...”, wierp hij een blik op de pepernoten in de gang en riep vol afkeer: „En wie moet die troep opruimen... Ik zeker weer.”

Als ik nu zijn flat zie, vind ik dat ik het in dat opzicht niet eens zo gek heb gedaan als moeder.

Maar als ik zie wat een goede vakvrouw van een huisvrouw niet allemaal kan, dan ben ik me toch een kneus. Toen in Opbouw nr. 23 in 'Weet wat je waard bent' de lof van de huisvrouw werd gezongen... nog wel door een man!... heb ik even overwogen het nummer voor een keertje te verstoppen. Ik steek zo akelig af! Ik vond het echt sneu voor mijn man. En ik werk niet eens buitenshuis, dus dat excuus heb ik ook al niet.

Soms gaat het echter mis buiten mijn schuld.

Neem nu het eten 's avonds. Joris komt thuis om half zes en moet drie avonden per week om half zeven weer op school zitten. Janneke heeft college tot vijf uur en is tegen half zeven thuis. Als mijn man een vergadering heeft, en die heeft hij vaak, is hij tegen zes thuis. Ziet u ons in alle rust en orde eten? Zo ja, schrijf mij op welk tijdstip.

Na het bovenstaande zal het u niet verrassen dat ik wel eens onzeker ben. Ik mag immers met reden enige twijfel koesteren. Die twijfel heb ik dan ook, maar niet over de waarde van mijn werk. Dat gaat altijd over de manier waarop.

Dat is iets wat mijn man en ik de kinderen altijd hebben voorgehouden: Wat voor werk je doet, dat is niet belangrijk. Het gaat er om HOE je het doet.

Vrouwen met die onzekerheid, kom ik ook vaak tegen.

Het hoeft maar even slecht te gaan met een kind, of een moeder denkt in paniek: „Ik heb te veel achter huiswerk, Kerk en Geloof aangezetten” of, „ik heb er te weinig achteraan gezeten”. En soms denkt ze allebei en dat is helemaal verwarrend.

Vrouwen die twijfelen aan de waarde van hun werk, kom ik zelden tegen. Mannen die twijfelen aan de waarde van hun werk trouwens ook niet en uiteindelijk hebben die net zo veel of zo weinig reden voor twijfel als vrouwen. Uiteindelijk red je ook de wereld

niet met een computerzaak of als boekhouder (ik noem maar wat).

Ik denk dat het verhaal 'Weet wat je waard bent' voor heel wat vrouwen opmonterend kan werken. Het is fijn om te lezen dat je je gaven en aanleg mag, maar niet binnenshuis hoeft te houden. Mag ik het nog een beetje aanvullen?

Ik zag de actrice Jip Wijngaarden in een programma van de EO en dacht: „Wat goed, een overtuigd christen op die plaats”. Dat denk ik ook van b.v. de vrouwelijke burgemeester van Hilversum. „Wat goed, iemand die gelooft op die post.”

Precies hetzelfde geldt voor de gelovige vrouwelijke manager, commissaris van politie, journaliste, advocate, kinderarts en directeur, enz. Werken naar gave en aanleg.

Vrouwen... en Mannen.

Niet wát, maar hoé... Weten wat je aardig kan!

U kent de VCO toch wel?

Ver. van Christelijke Onderwijsgeveenden bij het basis- en voortgezet onderwijs.

De principiële **vakvereniging** (sinds 1955) op basis van Gods onfeilbare Woord.

Info:

P.J. Polderman,
Reeënlaan 5,
7315 EV Apeldoorn
tel. 055-788794

Bert Vos, Utrecht

'Polen, het land van de Zwarte Madonna'

In het kader van de aandacht voor Oost-Europa zullen we de blik richten op Polen. De huidige politieke en kerkelijke ontwikkelingen en de wisselwerking daartussen verdienen speciale aandacht. Dit komt echter beter tot z'n recht wanneer eerst een tipje van de sluier der historie wordt opgelicht. Daartoe zal in dit artikel een poging worden gedaan. In een vervolgartikel zal het heden worden belicht.

Land en politiek

Polen is een land met een in vele opzichten veelbewogen historie. Haar grenzen waren voortdurend in beweging en het land 'wandelde' door de eeuwen heen regelmatig in vrijwel alle richtingen over de landkaart van Oost-Europa. Het heeft periodes van ongekende expansie gekend, maar is ook gedurende meer dan 120 jaar als zelfstandige staat totaal van de kaart (vervallen) geweest.

In de late middeleeuwen was Polen een koninkrijk, verbonden met het vorstendom Litouwen. Dit laatste was een enorm rijk dat niet alleen het gebied van het huidige Baltische staatje omvatte, maar zich bovendien ver in oostelijke richting uitstrekte tot diep in de Russische en Oekraïense regionen. In 1569 werden Polen en Litouwen officieel en definitief verenigd. Er ontstond één staat onder leiding van een koning die niet meer als voorheen door erfopvolging op de troon kwam, maar gekozen moest worden door de leden van de Landdag, de Sejm. De Sejm dateerde al uit de 15e eeuw en was een soort parlement dat het hoogste consultatieve, uitvoerende en wetgevende orgaan in de staat vormde. In de Eerste Kamer hadden onder anderen de koning en de belangrijkste gezagsdragers in de Rooms-Katholieke kerk zitting. De Tweede Kamer werd gevormd door afgevaardigden van de hoge adel en hier berustte de werkelijke macht. Nu was men in de Sejm op het onzalige en voor die tijd ongebruikelijke idee gekomen, om besluitvorming bij unanimiteit plaats te laten vinden. Elke individuele afgevaardigde kon dus met zijn veto de landelijke besluitvorming torpederen. En men maakte van deze mogelijkheid veelvuldig en met groot enthousiasme gebruik. Men trachtte elkaar met kracht van argumenten, dan wel door elkaar te overschreeuwen, van zijn gelijk te overtuigen en in laatste termijn ging men elkaar zonnig in de vergaderzaal met de wapenen te lijf. Het logische gevolg was dat er zelden een besluit kon worden genomen. Deze parlementaire anarchie heeft het land op den duur de das om gedaan. In geval van grote dreiging

van buiten af was men niet in staat een vuist te maken en konden buitenlandse mogendheden zelfs de besluitvorming beslissend beïnvloeden door één of meer edelen op hun hand te krijgen of om te kopen. De Poolse staat ging in verdeeldheid ten onder en werd aan het eind van de 18e eeuw door de begeerte van Pruisen, Oostenrijk en vooral Rusland in etappes opgesoupeerd. In 1795 was de staat Polen er niet meer.

Pas na de Eerste Wereldoorlog in 1918 kon er een onafhankelijke Poolse republiek uitgeroepen worden onder leiding van Josef Pilsudski, de 'peetvader' van het moderne Polen. Deze traditie werd later na verkiezingen weer af, om vervolgens in 1926 in een periode van grote financieel-economische problemen via een staatsgreep de macht weer naar zich toe te trekken. Zijn bewind kreeg steeds meer het karakter van een diktatuur en schuwde het gebruik van terreur niet om bij verkiezingen voor de Sejm de regeringspartijen een handje te helpen. De verschrikkingen die Polen ten deel vielen in de Tweede Wereldoorlog zullen bekend zijn: de gedeelde bezetting door Duitsland en de Sovjet-Unie en later de totale Duitse overheersing die miljoenen het leven heeft gekost. Tenslotte de komst ten tweeden male van de Sovjets, die er een communistisch regime in het zadel hielpen dat het vervolgens bijna 45 jaar uithield. Eén van de nagels aan de doodskist van het regime kwam in 1980 in de bekendheid: de vakbond Solidariteit onder leiding van een electricien uit Gdansk, Lech Walesa. Na de afkondiging van de staat van beleg in december '81 werd de vakbond verboden. Deze bleef zich echter roeren en verenigde achter zich een zeer groot deel van de Polen in hun verzet tegen het totalitaire bewind van de generaal Jaruzelski. In het wonderlijke jaar 1989 kwam de eerste grote triomf toen bij gedeeltelijk vrije verkiezingen Solidariteit vrijwel alle vrije zetels in de wacht sleepte en de communistische partij volledig in haar hemd zette. In september van dat jaar trad er een nieuwe regering aan onder leiding van Tadeusz Mazowiecki (Solidariteit), de eerste niet-communistische premier in Polen sinds 1947.

In de ruim twee jaar die intussen zijn verstreken, is veel veranderd. De economische situatie in het land is wanhopig en de politieke toestand is niet minder chaotisch. Solidariteit is uiteen gesplinterd in diverse partijen en groepen. Eind vorig jaar werd Lech Walesa na een niet zo frisse campagne tot opvolger van president Jaru-

zelski gekozen. In oktober jongstleden zijn voor het eerst geheel vrije verkiezingen voor de Sejm gehouden. Meer dan de helft van de kiesgerechtigde Polen bleef thuis, murwgeslagen door de bedroevende economische omstandigheden en volledig gedesillusioneerd ten aanzien van de politiek. Het parlement dat door de resterende kiezers is gekozen, is zo gefragmenteerd en verdeeld (en lijkt meer dan ooit op de spreekwoordelijke Poolse Landdag), dat het vormen van coalities vrijwel onmogelijk lijkt en er een periode van ongekende instabiliteit dreigt aan te breken.

Kerk en Religie

Polen is al lang geen monarchie meer. Toch vereert men er nog immer een vorstin: Maria, koningin van Polen. In het zeer katholieke Polen heeft de Maria-verering een enorme vlucht genomen. Deze richt zich in het bijzonder op de Zwarte Madonna. In het klooster Jasna Góra in het Zuidpoolse Czystochowa bevindt zich de middeleeuwse ikoon van de Zwarte Madonna. Het is een kunstwerk met daarop de afbeeldingen van Maria en het kind Jezus, die een nogal donkere gezichtskleur hebben. Vandaar dat de Madonna zwart wordt genoemd. Rond deze ikoon zouden zich in de loop der eeuwen allerlei wonderlijke genezingen hebben voorgedaan en de Zwarte Madonna zou zelfs met haar wonderbaarlijke krachten de geschiedenis van Polen essentieel hebben beïnvloed. Lech Walesa droeg als vurig katholiek een dag na zijn verkiezing tot president eind vorig jaar, zijn ambt op aan deze nationale schutsvrouw. Dat de Zwarte Madonna als koningin van het land wordt vereerd, waardoor religie en natie onlosmakelijk met elkaar verstrengeld zijn, is kenmerkend voor Polen. Hier immers heeft de Rooms-Katholieke kerk nog steeds een enorme invloed op vele sectoren van het (politieke) leven en steekt het nationalisme zijn akelige kop op wanneer het idee van 'Pola-Katolik': een echte Pool is katholiek, wordt gehanteerd. Polen heeft inderdaad een lange traditie van katholicisme. Eeuwenlang droeg Polen het predikaat 'Antemurale Christianitatis' ofte wel het 'Bolwerk van het Christendom', waarbij de Rooms-Katholieke kerk hét instrument was om de christelijke (lees: Rooms-Katholieke) wereld te beschermen tegen bijvoorbeeld de heidenen die in de 14e eeuw Litouwen nog bevolkten, tegen de 'scheurmakers' van de Oosters-Orthodoxe kerk, tegen de Ottomaanse Turken die in de 16e en 17e eeuw Europa bedreigden en, re-

center, tegen het goddeloze communisme.

Toch is het onjuist om de geschiedenis van Polen en van het christendom in dit land, te vereenzelvigen met de historie van de Rooms-Katholieke kerk in Polen. Het kerkelijke en religieuze spectrum vertoonde vroeger namelijk een grote veelkleurigheid. Niet meer dan 45% van de bevolking behoorde in de 16e/17e eeuw tot de R.K. kerk.

Doordat het geografisch steeds verder uitdijde, kwam het Pools-Litouwse rijk er zowel in etnisch als ook in religieus opzicht als een lappendeken uit te zien. Er floreerde bijvoorbeeld een omvangrijke Joodse gemeenschap en ook de Oosters-Orthodoxe kerk was zeer sterk vertegenwoordigd.

In de 16e eeuw kreeg de religieuze lappendeken een nog bonter aanzien toen de Reformatie haar invloed deed gelden. De Lutherse leer vond vooral aanhang onder de Duitssprekenden in het noorden en het westen van het land. Het Calvinisme speelde, in de tweede helft van de 16e eeuw, een veel belangrijker rol. Dit kwam met name doordat een groot deel van de groep die het in Polen voor het zeggen had, de adel, zich tot de leer van Calvijn bekeerde. Zeer vaak uit opportunistische motieven overigens. De adel regeerde volgens het principe 'cujus regio, ejus religio' (wiens gebied, diens godsdienst). Werd de adellijke heerser gereformeerd, dan moest de bevolking in zijn gebied hem hierin volgen. Hij profileerde daardoor zijn heerschappij nog sterker en kon bovendien de tienden, die de bevolking aan de R.K. kerk had moeten afstaan, in eigen zak steken. De gereformeerden zijn gedurende enige tijd zeer invloedrijk geweest, zowel in de landpolitiek als op het terrein van kunst en literatuur en van het onderwijs. Maar, zoals het ware gereformeerden kenmerklijk betaamt, ze kregen onderling al gauw de grootste heibel en enige groepen scheidden zich af. Het sterke gereformeerde front was voorgoed verbrokkeld. Het was een slecht moment om uiteen te vallen, want de Rooms-Katholieke kerk was enigszins bijgekomen van de schok die de reformatie haar had toegebracht en was in het tegenoffensief gegaan: de contra-reformatie. Jezuïeten en broeders van andere oorden gingen daarbij zeer effectief te werk, voornamelijk via prediking en onderwijs. Om zich hier tegen sterk te maken ging de gereformeerde kerk in 1570 een verbintenis aan met de verwante Boheemse broederschap en met de Lutherse kerk. Men erkende elkaars confessie als orthodox en aanvaardde de gemeenschap van Woord en sacramenten. Het tij was echter niet meer te keren. De invloed van de protestantse kerken verminderde razensnel. De innerlijke verdeeldheid en de vaak toch oppervlakkige keus voor de protestantse leer, maakten het de contra-reformisten zeer gemakkelijk. Bovendien werd Polen in de 17e eeuw overvallen door het fervent protestantse

Zweden, waardoor protestantisme en landverraad al snel met elkaar werden geassocieerd en vele edelen, om hun patriotisme te bewijzen, terugkeerden binnen de omarming van de R.K. kerk.

De R.K. kerk groeide in absolute en relatieve zin ook steeds verder door het voortdurend verschuiven van de landsgrenzen. Zo werd bijvoorbeeld de gereformeerde kerk in Polen in 1918 kleiner doordat een deel der leden in het zelfstandig geworden Litouwen woonde. Voor de Tweede Wereldoorlog was 65% der Polen Rooms-Katholiek, na de oorlog was dat meer dan 90%, onder meer doordat het land naar het westen was opgeschoven en vele Russisch-Orthodoxen was kwijtgeraakt. In Polen zijn de Rooms-Katholieken altijd overheersend aanwezig geweest. Ze hebben zich in de afgelopen eeuwen ontwikkeld van een dominante minderheid tot een grote dominante meerderheid. De idee van een Polen dat immer en volledig Rooms-Katholiek zou zijn geweest, berust echter op een mythe.

H. Algra, Den Helder

Martijn

„In mei stopten de catechisatie en de jeugdvereniging”, vertelde Martijn.

„Alles lag zo'n beetje stil. Alleen op school ging het nog door. Toetsen, tentamens. En daarna vakantiewerk. Bollenpellen. Saai hoor, maar je moet wat. Tenslotte een lekkere vakantie in Portugal, met een vriend. Hij is niet van een kerk, maar hij is best serieus, hoor.

In september hadden we een weekend van de kerk. En de jeugdvereniging startte weer. De dominee vroeg of ik op belijdeniscatechisatie wilde. Daar moest ik toch even over nadenken. Want opeens bedacht ik me, dat ik vanaf eind mei tot begin september eigenlijk geen mensen van de kerk heb gesproken. M'n ouders, m'n zus, m'n broer, die natuurlijk nog wel eens. Maar verder helemaal geen leeftijdgenoten van de kerk, hooguit even op zondag. Want verder gaan veel vrienden van mijn leeftijd nooit naar de kerk. Vreemd, dat je daar dan zo weinig over nadenkt. Pas als de dominee je dan zo'n vraag stelt, dan bedenkt je opeens dat het toch wel erg raar is om zo weinig christenen te spreken”. Martijn was er zelf van geschrokken. Gelukkig maar. De kans dat je in zo'n periode van de kerk vervreemd, is natuurlijk bepaald niet denkbeeldig. De boodschap van Martijn: „Ik moet er volgend jaar toch maar wat meer op letten met wie ik optrek. Want dit was echt een beetje te gortig....”

Na het gevecht

Misschien heb ik nog tien dagen te leven,
– mijn naam zal tot herinnering vergaan
– misschien zal mij de kans worden gegeven
om voort te leven in dit aards bestaan.

Wat zal ik doen in deze laatste dagen,
iets groots, iets wat de mensen treffen zou?
De laatste stenen kunnen nimmer dragen
wat in 't voorafgaande werd opgebouwd.

Ben ik bereid om nu al af te reizen?
Ik weet: ik ben voor altijd in Gods hand.
De zin van leven is om God te prijzen,
om 't even: hier of in 't beloofde land.

Ik ben gerust, verzoend met wat zal komen,
ik heb het weggegeven uit mijn hand.
Geen enkel mens kan zich de vrede dromen
die door God zelf in ons wordt ingeplant.

Het bovenstaande gedicht komt uit een bundel van Hanna Visser: 'Uit het grensgebied'. Uitgever: Merweboek, Slie-drecht. Omvang: 40 blz. Prijs: f 11,90

P.J. van Kampen, Eck en Wiel

Wat te doen voor Oost-Europa?

Degenen die 'Opbouw' al langer dan anderhalf jaar lezen zullen hebben gemerkt dat ik in de laatste achttien maanden geregeld over Oost-Europa geschreven heb. Dat gegeven is ten dele ingegeven door interesse in de lotgevallen van dat deel van ons continent, een interesse die stellig velen met me gemeen hebben.

Ten dele heb ik over diverse landen in Oost-Europa geschreven vanwege de gelegenheid die ik heb gehad om in de laatste anderhalf jaar nagenoeg alle landen van het voormalige Oostblok te bezoeken. Dat is een voorrecht, dat wellicht ook verplichtingen schept. Want je krijgt in diverse landen wat contacten, terwijl je in eigen land uiteraard ook menigeen kent. Vallen er over en weer relaties aan te knopen? Kan of moet men zulke relaties ook stimuleren?

Wat gebeurt er in Kerk en samenleving in die zo verschillende landen? Kunnen wij, als iets meer dan één handjevol gelovigen in een klein West-Europees land, iets bijdragen aan het lenigen van nood in dat immense Oost-Europa? Kunnen wij broeders en zusters aldaar op zowel korte als langere termijn bijstaan en zo ja, hoe dan wel? Naar ik denk, kan dat inderdaad. We zullen echter al doende op dit terrein onze weg moeten vinden. Daarom hier wat overwegingen en 'stellingen'; het gaat hier gewoon om hardop nadenken:

1. overwegingen

- a. Tot voor kort was het nogal moeilijk om in Oost-Europa de weg te vinden, tenzij je je eigen contactencircuit had of kreeg. Veel van onze hulp moest (semi) clandestien plaatsvinden. Nu is er een overmaat aan mogelijkheden om gelovigen in de landen achter het voormalige IJzeren Gordijn persoonlijk te ontmoeten. Velen hebben die kans inmiddels ook al aangegrepen.
- b. Er is vanuit het Westen heel wat hulp aan Oost-Europese Christenen geboden via een aantal organisaties, die zich op zulke hulp toelegden. Duidelijk is echter dat die organisaties, om allerlei redenen, niet veel met elkaar samenwerkten. Als je een bepaalde organisatie steunde, bepaalde dat veelal je contactenkring in land X. Soms bepaalde het zelfs de keuze van land X. Of we dat nu willen of niet, het lijkt me evident dat de bijdrage van een aantal van die organisaties aan het werk in Oost-Europa in betekenis is afgenomen. Ze zullen noodgedwongen zich moeten herbezinnen op hun taak. Ze zullen ook tot grotere samenwerking met elkaar moeten komen.
- c. Er zijn Christenen in Oost-Europa die onder de aandacht en de genegeerdheid van westerse broeders en zusters dreigden te worden gesmoord! Toen ik deze zomer in Timisoara verbleef, hoorde ik van gastvrije Roemeense Christenen, die het jaar tevoren een half jaar lang elke dag van de week bezoek uit het Westen hadden gehad. Er was een half jaar lang geen enkele privacy in dat gezin geweest... Stel je dat eens voor! Een evangelische predikant in Boekarest meldde dat hij op een bepaalde zondag in de zomer veertien(!) collega-predikanten in zijn dienst had gehad, die allen de leiding hadden van een eigen christelijk reisgezelschap, en die allen hadden gevraagd of ze vanaf de kansel de Roemeense broeders en zusters mochten toespreken? Dat mochten ze dus niet... Ik weet van een vooraanstaand Baptistenpredikant in Oradea, in het westen van Roemenië, die recentelijk in Londen aan een promotie-studie is begonnen. De diepste reden van dat voornemen is het feit dat hij deze aandacht niet meer aankon! De predikanten konden met wisselend succes het regime van Ceausescu verdragen, maar er zijn er die dit westerse 'aapjes kijken' niet meer kunnen verdragen... Hoe verhinderen we dat onze – authentieke – interesse tot een last voor anderen wordt?
- d. Er is in heel uiteenlopende gemeenten wat voor Oost-Europese gelovigen gedaan: geld en goederen zijn ingezameld en veelal door de gemeenteleden zelf gebracht. Dat was uiteraard heel goed! De hulp die Christenen hebben geboden is zeker tien keer zo efficiënt benut als de steun van 'seculiere westerse instanties'... Als ik de verhalen van her en der hoor, kom ik tot de konklusie dat bij 'algemeen humanitaire hulp' veel te veel aan de strijkstok blijft hangen, hetzij hier of daar. Ik voor mij zal om die reden geen 'algemeen humanitair projekt' meer steunen!

De 'christelijke steun' heeft echter een in het oog springend zwak punt: ze is zelden of nooit gecoördineerd! We weten hier te weinig waar onze hulp het meest nodig is, want het ontbreekt ons aan een totaal-overzicht. (Dat geldt voor b.v.

de Roemeense gelovigen net zo, trouwens...) Weet u overigens dat er in de laatste twee jaar in het Westen alleen al echt honderden (!) christelijke organisaties zijn opgericht om Roemenië te helpen? Wie heeft enig zicht op wat al die diverse organisaties doen?

- e. Het lijkt daarom op dit moment in de tijd van vitaal belang dat er wat aan die coördinatie gebeurt. De vraag is alleen: wie is daarvoor de aangewezen persoon? Wellicht is dat de meest wezenlijke vraag voor dit moment: wie gaat dat oppakken?

2. suggesties en aanbevelingen

- a. Moeten we niet gewoon – in eerste instantie als leden van onze kerken, maar wellicht later in een veel ruimer verband – deze vraag voorleggen aan mensen, die de tijd, de gelegenheid en de motivatie daarvoor hebben: is dat niet iets voor jou, voor u? Stel je voor: je bent structureel werkloos; wat zou het voor die Roemenen, die Bulgaren, die Tsjechen en noem maar op een zegen zijn, als je een stukje van het werk oppakte? En wat een zegen voor jezelf! Of u bent met de VUT gegaan, maar er lijkt nog zoveel mogelijk. Met een variant op de spreuk van Veronica: „U bent niet meer zo jong, maar u wilt nog steeds wat!” Wat is er voor Oost-Europa enorm veel te doen! En erg veel van dat werk kan gewoon thuis plaatsvinden. Wel lijkt het wenselijk dat u in zo'n geval een computer hebt en ermee weet om te gaan. En u moet geen hekel aan de telefoon hebben...
- b. Moeten we niet een 'netwerk' van relaties heben met mensen in de diverse landen? Moeten we niet een situatie creëren, waarin persoon X en Y zich volledig inzetten voor de gelovigen in Roemenië, of Hongarije, etc., dus voor een specifiek land? Moeten X en Y dan niet een kring mensen of van groepen zien te vormen van Christenen in ons land, die zich speciaal voor dat land willen inzetten? En dan bedoel ik een inzet in onpartijdige zin: als ik bid voor Roemenië, dan bid ik voor de Gereformeerde, Hongaren, maar evenzeer voor de Roemeens-sprekende Baptisten en voor de Duits-sprekende Lutheranen en ook het groeiend aantal Pinkstergelovigen valt in principe onder het bereik van mijn gebed, net als b.v. de Orthodoxen...

Verder, moeten X en Y er niet voor zorgen dat we weten waarvoor we dan specifiek bidden moeten? Er dient in zo'n geval misschien een knipselkrant te komen – voorzover die er al niet is – die ons vertelt waarvoor ons gebed zoal vereist is? Hoe beter geïnformeerd we zijn, hoe meer 'gericht' we ook kunnen bidden.

Ik zou persoonlijk ook graag zien dat mensen voor bepaalde medegelovigen in land X zouden bidden, met naam en toenaam, en in de wetenschap wat in het leven en werk van broeders A en B op dat moment speelt.

- c. Moeten we ook niet meer konkreet bedacht zijn op 'konkrete steun' die we mogelijk vooral langs de voor-noemde weg op het spoor komen. In Bulgarije zijn kinderschoenen hard nodig. Stel je voor dat er een broeder of zuster in gemeente Z. een schoenenzaak heeft en de niet-courante soort toch kwijt moet. Stel je voor dat ze dat van 'de ijveraars voor Bulgarije' vernemen dat er in dat land urgent schoenen nodig zijn. Stel je voor dat de 'coördinator voor Bulgarije' van hem persoonlijk onbekende mensen te horen krijgt: „Ik moet dan en dan naar Sofia, of Plovdiv, en heb wel ruimte in mijn auto of koffer. Hebben jullie soms nog wat mee te geven?”

In Boedapest zijn Evangelische studenten doende een bibliotheek op te zetten. Omdat ik dat uit eerste hand weet, heb ik intussen al zo'n tien dozen met boeken voor die bibliotheek op transport naar Hongarije weten te zetten. Met een vriend gingen er zes dozen mee, met een ander twee, met een derde ook twee.

Je moet echter weten dat ze in Boedapest boeken kunnen gebruiken. (En binnenkort in Timisoara ook, hoop ik!) Je moet dat weten, als je hoort van oudere mensen die naar een bejaardentehuis gaan en niet al hun boeken kunnen meenemen. Wie weet heb je een 'Christelijk Centraal Boekhuis' voor nieuwe of tweedehands boeken nodig, waaruit je naar diverse landen boeken kunt meegeven als in de zomer ons toerisme weer begint. Maar dan heb je ook wat mensen nodig die de aangeboden boeken op hun merites kunnen beoordelen. We moeten ons geen inspanning getroosten voor heel middelmatige boeken...

Wie weet is er iemand die zegt: ik heb geen boeken, en ook geen schoenen, maar ik heb wel een goeie dia-projector. (Dan weet ik daar tegelijk een bestemming voor, mits er een paar reserve lampen bij zitten of kunnen komen, waar dan ook vandaan.)

Of er is iemand die zegt: ik heb landbouw-spullen. Dan weet ik van een voorgenomen landbouw-project, dat volgend jaar in West-Roemenië van start gaat.

Wie weet is er iemand die zegt: ik zie het erg zitten, als ze in gemeente X in land Y een cassette-verzameling krijgen van Engelstalige L'Abri-bandens. Of: ik zou best willen bijdragen aan reiskosten van een Bulgaar of Bulgaarse, voor wie het heel goed zou zijn, als die een aantal weken in een van de afdelingen van L'Abri kwam studeren. (Ik ken op dit moment zulke mensen, die L'Abri wellicht gratis onderdak kan aanbieden, maar aan de vergoeding van hun reiskosten komt L'Abri – voorspelbaar – nooit toe.) Wat kan zoiets, onder Gods zegen, op lange termijn een fantastische investering blijken in het kweken van het intens nodige 'Christelijke kader' in zo'n land.

- d. Moeten we ook niet meer gespitst zijn op grote en kleine mogelijkheden, voor particuliere gelovigen en voor gemeenten? Ik noem maar eens wat:
- De Ned. Gereformeerde Kerk van Ede heeft een 'partner-gemeente' in Roemenië. In Langerak zoeken ze naar zo'n mogelijkheid, weet ik toevallig. Zijn er meer zulke gemeenten? En zoekt u in zo'n geval per se een eveneens Gereformeerde Kerk? In dat geval moet u bijna zeker in Hongarije of Roemenië zoeken. Zou het ook een Bulgaarse Evangelische gemeente of een Roemeense Baptistenkerk mogen zijn, want bij een 'ja' verruimt dat onze mogelijkheid natuurlijk aanzienlijk. En laten de Edenaren ons dan eens vertellen wat zo'n partnerrelatie in hun geval inhoudt. En misschien zijn er nog wel andere gemeenten die iets vergelijkbaars kennen. Wat kun je zo misschien nuttige dingen van elkaars ervaringen leren.
 - Bij een trouwdienst, onlangs in Wageningen, mocht ik, vanwege mijn toenemende connecties in Oost-Europa, meedenken over de bestemming van de trouwcollecte. Na wikken en wegen werd het een vijfendertigtal paar schoenen voor een kindertehuis in Bulgarije. Dat kon van een bedrag van zo'n 350 gulden! Op de Oosteuropese markt is onze gulden meer dan een daalder waard. Onze gulden is daar minstens vijf gulden waard. (Ik hoop maar dat er niemand nu narrig reageert op mijn suggestie dat een trouwcollecte ook zo besteed kan worden.)
 - Er zijn de laatste twee jaren talloze diakonale projecten in Oost-Europa op gang gekomen. Deze zomer trof ik een stuk of tien jonge mensen in

Timisoara, die meehielpen aan bouwprojecten van de Baptistengemeente.

Afgaand op de hartelijkheid van de relatie met de Roemeense partners, was dat een heel nuttig project, voor de Roemenen en stellig ook voor henzelf. Wat doe je zo een schat aan informatie en ervaring op.

Samenvatting

Wat heb ik hier nu proberen te zeggen? Een drietal dingen:

- a. De tijd is voorbij dat we clandestien en via specifieke organisaties hulp konden/moesten verlenen. Er zijn totaal nieuwe relatie-patronen met Oost-Europa ontstaan. We zullen creatief moeten zijn in ons nadenken welke steun we kunnen verlenen. Welke steun dat moet zijn hangt allereerst af van de mening van de broeders en zusters in Oost-Europa.
- b. We zullen veel meer moeten gaan samenwerken dan tot nu toe het geval is geweest. Er is vooral veel meer 'overzicht' nodig van wat er 'per land' gebeurt. We zullen ons niet alleen op een specifieke gemeente in een bepaald land moeten richten, maar ook op het gehele land waarin we mensen kennen.
- c. Er is behoefte aan een aantal mensen die bereid zijn om een deel van hun (lieft ruim beschikbare hoeveelheid) tijd te geven aan de hulp aan een specifiek land. Er zal, naar ik verwacht, veel mogelijkheid zijn voor inbreng van zeer uiteenlopende mensen. Tegelijkertijd dienen we ons te hoeden voor de mogelijkheid dat we iets gaan opzetten dat al ergens anders goed gebeurt.

En als iemand nu zegt: „'t is een mooi bevlogen verhaal, maar het werkt vast niet!”, dan dank ik hem of haar voor het eerste deel van de opmerking, maar zou ik onze skepsis over de haalbaarheid van dat alles wel eens willen toetsen! Zo is dit hele verhaal dan ook bedoeld: dat we samen uitvinden of dit een manier is waarop de Heer van de Kerk ons verder leidt om het goede voor Oost-Europa te zoeken.

Hebt u commentaar, wilt u me dat dan doorgeven? Ik zou u erg dankbaar zijn, als u dat in zo'n geval schriftelijk wilt doen. Aan het einde van het vorige artikel, over Bulgarije, werd m'n adres niet vermeld, anders dan bedoeld was. Dus vermeld ik dat adres nog een keer. Wilt u uw eventuele aanvulling, commentaar, correctie of aanmelding of nog wat anders sturen aan: P.J. van Kampen, Burgemeester Verbrughweg 40. 4024 HR Eck en Wiel. U bent op voorhand zeer bedankt!

Bij de redactie kwam de vraag binnen of het mogelijk is om iets (meer) te lezen over aspecten van het gemeente-zijn in de Nederlands Gereformeerde kerken. Daarmee hangt een andere opmerking samen: het kan best zijn dat allerlei gemeenten met dezelfde zaken bezig zijn, maar dat ieder voor zich 'bezig is het wiel uit te vinden'.

De redactie heeft zich met deze vragen bezig gehouden. We zijn van mening dat het inderdaad goed kan zijn als gemeenten iets over zichzelf vertellen. Daarom een oproep aan de lezers, om (als u denkt dat u met het vertellen over een bepaalde activiteit of ontwikkeling in uw gemeente ook andere gemeenten op kunt bouwen) contact op te nemen met de redactie. In onderling overleg kan dan bekeken worden of en zo ja, op welke wijze er in 'Opbouw' verslag kan worden gedaan.

Ter illustratie een bijdrage uit Eindhoven over de 'kerkbuurtmiddagen' die daar in het gebouw van de Nederlands Gereformeerde kerk worden georganiseerd.

Loekie Schat-Klein, Eindhoven

Mag het ook een beetje anders?

Stelt u zich voor

de achthoekige Nederlands Gereformeerde kerk van Eindhoven. Deze staat op een pleintje in een al wat oudere stadsbuurt en veel bewoners van de huizen rond de kerk behoren ook niet meer tot de jongsten. De kerkleden wonen allen elders. Zij komen 's zondags van heinde en ver en parkeren hun auto's eh fietsen rondom het gebouw. De buurtbewoners hebben hier blijkbaar geen moeite mee. Ze zijn integendeel zeer welwillend ten opzichte van de bezoekers van 'het kleine kerkje', zoals zij het noemen. Weliswaar zijn er heel wat kleinere kerkgebouwen dan het onze met z'n 350 zitplaatsen, maar met de vele grote Rooms-Katholieke bouwwerken in onze stad kunnen we uiteraard niet concurreren. "Ik kijk 's zondags graag naar het in- en uitgaan van de kerk" zegt een kerkbuur. „En dan komen ze 's avonds nog een keer!“, voegt ze er bewonderend aan toe. Zij is een van de burens, die letterlijk over de drempel van 'het kleine kerkje' zijn gestapt en trouw de maandelijkse kerkbuurtmiddag bezoeken.

Hoe zijn die kerkbuurtmiddagen ontstaan

vraag ik aan Bep Godschalk en Truus Mulder, twee van de organisatoren. Bep duikt meteen vijftientwintig jaar terug in de geschiedenis. „Eigenlijk ligt het begin bij het kinder-evangelisatiewerk. Onze toenmalige predikant, Ds G. van den Brink, maakte ons enthousiast over de door Meta Knecht uit Amerika overgenomen aanpak van dit werk. In de beginjaren van het nu landelijk en internationaal zo bekende Timotheüs-werk werd elke herfst vakantie-bijbelschool gehouden in ons kerkgebouw. De kinderen uit de buurt kwamen graag en trouw, vaak wel driehonderd per morgen. Echter, de kinderen werden groot en de kerkbuurt verouderde, waarom tenslotte met het vakantie-bijbelschoolwerk moest worden gestopt. Uiteraard was dit geen bevredigende afloop, maar enkele pogingen om met tieners verder te gaan, werden geen succes. Dan toch de kerk maar weer uitsluitend voor eigen gebruik benutten en de buurt alleen maar het licht laten zien, dat door de ramen naar buiten straalt? En ze laten raden

hoe het in die goed verwarmde kerk toegaat en wat voor mensen daar zitten? Weliswaar werd naar buiten toe aan evangelisatie gedaan, maar het gebouw van de Nederlands Gereformeerden stond daar op zijn pleintje en deed de buurt goed noch kwaad."

De Michaelparochie

„Eigenlijk“, vertelt Bep, „is het kerkbuurtwerk ons toen in de schoot geworpen. „De buurt valt wat betreft de Rooms-Katholieke kerk onder de Michael-parochie en, zoals dat in het zuiden al eeuwen het geval is, strekken de activiteiten van een parochie zich uit tot de hele wijk, katholiek of niet. Nu kwam uit deze parochie het verzoek om gezamenlijk wat te doen voor de bejaarde bewoners rond onze kerk. Om aan hun eigen parochiale evenementen deel te kunnen nemen moesten zij een drukke verkeersweg oversteken, wat voor velen van hen erg bezwaarlijk was. Wij hebben deze kans, om met de buurt in contact te komen, met beide handen aangegrepen. Er kwam een vergadering van enkele enthousiaste mensen uit onze gemeente met een aantal parochianen en de eerste kerkbuurtmiddag kon van start gaan. 't Liep tegen Kerst en de hele buurt kreeg een Elisabethbode met daarbij een uitnodiging. Dat gebeurde vijf jaar geleden en sindsdien komt elke laatste woensdagmiddag van de maand een twintigtal buurtbewoners (en een enkele bewoner) op koffiebezoek in onze kerk"."

Maar samenwerking met de Rooms-Katholieken?

Truus: „Dat kan en moet kunnen in dit geval. Van beide kanten is er dezelfde vriendelijkheid om te handelen naar het woord van Paulus: „Uw vriendelijkheid zij alle mensen bekend". We willen met woord en daad laten zien dat we van Jezus Christus zijn. En hoe kun je nu beter mensen voor Hem winnen dan door jezelf als gelovige te presenteren"."

Dus het doel is uiteindelijk evangelisatie?

„Nee, zo kun je dat niet stellen. We willen aan de buurtbewoners tonen dat we, omdat we zelf God liefhebben, ook van hen houden; dat we iets voor hen willen betekenen en dat onze kerk

voor iedereen openstaat. We pogen iets uit te stralen van Gods liefde voor ons naar allen, die op onze weg geplaatst worden"."

Wat gebeurt er nu op zo'n kerkbuurtmiddag?

„Van allerlei. Iemand vertoont dia's van een verre reis, er wordt sinterklaas gevierd, toneel gespeeld, de politie gaf voorlichting over inbraakpreventie, er werd een lezing gehouden over het Brabantse landschap en het milieu en zo verzinnen we elke keer iets anders"."

Maar waarin zit dan het christelijk element?

„Dat blijkt uit een welkomstwoord, een gesprekje tijdens de koffie en zeker ook in het samen Kerst- en Paasfeest vieren met koor- en samen zang, een meditatie door iemand van ons, een gedicht enz. Ook delen we ter gelegenheid van deze feesten steeds Elisabethbodes uit"."

Beginnen jullie deze middagen met gebed?

„Nee, we houden als medewerkers van onze kerk een bidstond vooraf. De meeste buurtbewoners zouden een gebed heel vreemd vinden en een belemmering om te komen. Velen van hen zijn van huis uit katholiek, maar over het algemeen zijn er niet veel blijken van kerkelijke meelevenheid. Trouwens, ook niet elk programma voor deze middagen leent zich hiervoor"."

Een willekeurige kerkbuurtmiddag

Genietend van de koffie met iets erbij zit men aan gezellig ogende tafeltjes. We gaan bekertjes glazen onder leiding van onze eigen pottenbakster Riet Burema. Al pratende met deze en gene hoor ik heel wat deze middag. Een 85-jarige dame vertelt me dat ze sinds haar 16e een dagboek heeft bijgehouden, van het bestaan waarvan haar twee kinderen tot aan haar dood niets mogen weten. Ze vraagt zich bezorgd af wie van de twee het straks moet erven. Ik raad haar aan een fotokopie van het boek te laten maken. Haar reactie: „Daar wil ik dan wel zelf bij zijn, want ik vertrouw niemand". Iemand anders zit op hete kolen, want

haar hond, die ze de vorige keer mee-bracht, bleek geen gewenste bezoeker, zodat ze hem nu alleen thuis moest laten. Een heel klein mevrouwje vertelt enthousiast hoe ze al zeventien jaar met geestelijk gehandicapten handwerkt, een dankbaar werk; zelf is ze er haar minderwaardigheidscomplex over haar geringe lengte door kwijtgeraakt. Ze geniet van de kerkbuurtmiddagen: er heerst geen hokjesgeest, je merkt dat we dezelfde lieve Heer hebben. Ze komt ook af en toe 's zondags bij ons in de kerk 'als ze tijd heeft'. Er is ook een oma, wier kleinkinderen al trouw naar de vakantie-bijbelschool kwamen en er veel bijbelkennis opdeden, zoals ze trots vertelt. „Zijn ze nog gelovig?” vraag ik. „Dat weet ik niet hoor” is het antwoord, „ik ben het tenminste niet na alles wat ik in het leven heb meegemaakt”. En als ik zeg dat het dan juist zo fijn is om in die bijbel van haar kleinkinderen te lezen hoe God wil helpen, zegt ze: „Vroeger mochten we geen bijbel hebben, nu hoeft het voor mij niet meer”. Iemand anders is van

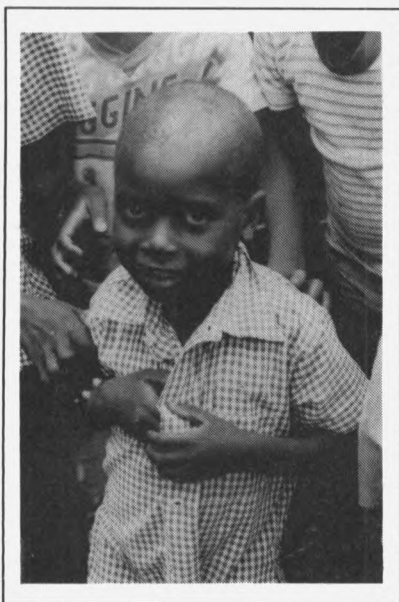
mening, dat als je maar eerlijk bent en wat voor een ander over hebt, al dat bijbellezen en naar de kerk gaan niet nodig is. „Maar met Kerst en Pasen doe ik heus wel mee hoor, het is hier fijn en gezellig en de leidsters zijn schatten”.

En wie van ons zal zeggen waarheen de Geest waait?

Soms mogen we er iets moois van zien, zoals op een zondag in augustus jl. Een dame van 80 jaar, door middel van het kerkbuurtwerk en gesprekken met kerkleden geraakt door het evangelie, deed belijdenis van haar geloof. En voor in de kerk staande zong ze blij vrijmoedig een zelfgemaakt lied, op muziek van Bach, tot eer van onze God.

Geen platgetrapt paadje dus

rondom de kerk op het oude plein, maar toch wel degelijk een goed begaanbaar pad. Måg het ook een beetje anders?

NOODKREET UIT KENIA

De gebouwen van het kindertehuis in Ogada staan op instorten. Ze zijn aangevreten door termieten. Kinderen moeten nu al over een groot gat in de vloer springen om naar bed te kunnen gaan. De gebouwen zijn onveilig en moeten worden vernieuwd.

WIE HELPT MET EEN GIFT?

Postbank 1599333 t.n.v. Stichting Redt een Kind te Ommeren

Voor financiële adoptie van kinderen in Afrika en India en alle verdere inlichtingen kunt u bellen met onze secretaresse.

stichting

redt een kind

secretariaat: dr. guépinlaan 23, 4032 nh ommeren (gld.)
tel. 03443 - 2079 postgiro: 1599333 t.n.v. stichting redt een kind
te ommeren. bank: abn-doorn, rek. nr. 37.73.32.860

H. Algra, Den Helder

Koorddanser

Wie kent niet het zangersduo Elly en Rikkert van hun liedjes uit het eind van de jaren '60? Liedjes als 'De kauwgomballenboom' en 'Sta op en wandel' kunnen door veel 'veertigers' worden meegezongen.

Bekering

Er is veel gebeurd in het leven van Elly en Rikkert. Hun muziek getuigt ervan. Van mensen-op-zoek zijn ze geworden tot een zangersechtpaar dat heeft gevonden waarnaar ze zo verlangden: het geloof in God. „Open je oren en hoor/ open je ogen en zie/ open je hart voor/ het levende woord dat Hij spreekt/ Open je handen/ om te ontvangen/ de regen, de zegen/ het leven van Jezus die leeft” zingen ze op de LP 'De late regen' (1978). Het is geen kortdurende bekering geweest. Nog steeds maken Elly en Rikkert liedjes die geïnspireerd worden door hun christelijk geloof.

Jubileum-CD

Inmiddels verscheen de jubileum-CD van Elly en Rikkert: 'Koorddanser'. In de afgelopen 25 jaar maakten ze in totaal 25 LP's/ CD's. Veel recente muziek werd opgenomen met een kinderkoor; ze hebben zich ontwikkeld tot de 'Kinderen-voor-kinderen'-makers met een C. Daarom is bij hun nieuwe CD wel even een waarschuwing op zijn plaats: de teksten van 'Koorddanser' zijn niet in de eerste plaats voor kinderen bedoeld. Daarvoor zijn de onderwerpen te 'zwaar' en spreken Elly en Rikkert teveel in beeldspraak. Uiteraard valt er over muzieksmaak te twisten. Ik ben geen musicus en kan de kwaliteit van de muziek dus ook niet vakkundig beoordelen. Hooguit kan ik een persoonlijke opmerking plaatsen: Elly en Rikkert maken mooie luisterliedjes, waar ik altijd graag naar luister. In deze 'bespreking' ga ik verder niet in op de muziek, ik beperk me tot de teksten op hun nieuwe CD.

Beeldspraak

Elly en Rikkert laten zich in hun teksten inspireren door hun geloof. Toch is er iets veranderd. Op de eerste langspeelplaten na hun bekering volgen ze vaak nauwgezet de tekst van bijbelgedeelten; men kan met recht spreken van bijbelliederen. Wie met die teksten voor ogen luistert naar de muziek op 'Maskers af' en op 'Koorddanser' zal ontdekken dat het christelijk geloof minder direkt in de teksten naar voren komt. De boodschap is (in de voor volwassenen geschreven muziek) meer verstopt; de liedjes vormen als het ware muzikale gelijkenissen. Maar: een goed verstaander heeft maar een half woord nodig.

Koorddanser

Het openingslied van de CD 'Koorddanser' is een moderne variant op 'Ik

stond laatst voor een poppenkraam'. De poppen raken van de wijs als de poppenkoopman op reis gaat. Het recht van de sterkste wint het en de armste krijgt de genadestoot.

„Maar op een avond scheurde het gordijn/ De poppen zwegen, want wie zou daar zijn?/ En zij verstopten hun speelgoed vlug/ De poppenkoopman was terug....”

Een goed verstaander zal kunnen begrijpen dat in dat scheurende gordijn een verwijzing naar de bijbelse boodschap verstopt zit. Dat wordt nog meer duidelijk in het vervolg van het lied, want de tekst vervolgt: „Wie hier probeert de baas te zijn/ die moet de minste en de laatste zijn”. Tenslotte volgt de climax: „De poppen aan het dansen/ 't is een grote renaissance/ Zelfs de dode poppen dansen/ en staan op....”

De boodschap is verstopt in beeldspraak, maar toch vormt deze tekst een duidelijke verwijzing naar de wederkomst van Jezus.

Protestsongs

Elly en Rikkert zijn muzikale kinderen van de jaren '60: de tijd van de hippies en de flowerpower. Het was ook de tijd van de protestsongs. Protestsongs én de hoop op betere tijden vormen ook de ingrediënten voor de teksten op 'Koorddanser'. Alleen heeft de boodschap een andere kleur gekregen. Het perspectief heeft een duidelijk christelijke achtergrond, het protest heeft een plaats gekregen vanuit diezelfde levensbeschouwing. De inhoud van deze nieuwe protestsongs is soms scherp en confronterend. Lang niet iedereen zal zich kunnen vinden in de scherpe kritiek die Elly en Rikkert in deze protestsongs uiten. In het titelnummer 'Koorddanser' kwaken gladde praatjesmakers in hun woordenkraam, worden handelaren in wapens rijk in vredesnaam en gillen ongeboren baby's in een vuilniszak omdat ze aan een wrede god worden geofferd op het altaar van het gemak door de priesters van de Mammon.

Mariska en Rosa

Hetzelfde scherpe element komt terug in het liedje over Mariska, een 17-jarig meisje dat zwanger wordt na een avondje disco. Omdat haar ouders het niet mogen weten, gaat ze naar een abortus-kliniek. Rikkert is fel in zijn oordeel over de kliniek, hij trekt een parallel met een slager. Felle kritiek, scherpe woorden. Het subtielere van de meeste andere teksten gaat hier even verloren. Soms denk je: is het niet wat al te fel? Pastoraal gezien is het wel sterk dat Rikkert in de tekst Mariska niet veroordeelt. Ze sluit zich op in haar kamer en leest de geschiedenis van de vrouw en de eerste steen. Zonder dat het er in de tekst 'bovenop

ligt', kan de luisteraar afleiden dat Mariska troost vindt in deze bijbelse geschiedenis.

Diezelfde pastorale bewogenheid is ook te vinden in het lied over Rosa. Met grote fijngevoeligheid beschrijft Elly hier een meisje dat het slachtoffer van incest wordt. En dan volgt aan het eind van het lied de vraag: „Heer, hoe moet ik Rosa leren, wat dat is – je vader eren?”. Want wat is dat triest: het negatieve beeld van de aardse vader verduistert bij de volwassen Rosa het beeld van de hemelse Vader.

Kerken

Kritisch zijn Elly en Rikkert ook ten aanzien van de kerken. („En op zondag in de kerken/ zijn we dankbaar voor het heil/ want de zegen is te merken/ onze koopkracht blijft op peil”). Die kritiek kan terecht zijn. Soms komt de boodschap van de kerken inderdaad nauwelijks verder dan bv. het kritiekloos volgen van maatschappelijke trends. Of de kerkelijke gemeenschap is trots op datgene wat men bereikt heeft. Kerken die het van zichzelf verwachten, van de eigen organisatie, zijn de dood in de pot voor het geloof. Het kunnen grote, 'gevestigde' kerken zijn, maar ook kleine groepen en huisgemeenten. Daar waar de kerk funktioneert als geloofsgemeenschap kan diezelfde gemeente een 'schuilhut in een komkommerveld' zijn (Jesaja), een oase in de woestijn.

De trend van deze tijd is dat je je geloof voor jezelf houdt. Dat past in de ik-gerichte samenleving. Dáár tegen zou ik ook nog wel eens een protest-song willen horen. Of, anders gezegd: vóór de positieve aspecten van het gemeente-zijn.

Pelgrim

Bijzonder goed getroffen is het lied over de pelgrim. Je ziet hier Elly en Rikkert op hun zoektocht naar een doel in het leven. Zij hebben het gevonden. De pelgrim blijft echter zoeken: „Het spijt me zei de pelgrim, het vinden is maar schijn/ mijn wegen zijn bepaald door zon en maan/ voor mij is er geen waarheid dan onderweg te zijn/ En 'k heb nog eeuwenlang alleen te gaan”.

Wie proeft hier niet het moderne levensgevoel? Sterrebeelden, reïncarnatie. De mens die eeuwenlang alleen onderweg is, zonder een hemelse Vader. Rikkert raakt ontroerd door de ontmoeting met deze eenzame pelgrim: „en zelden heb ik zo gehuild als toen”.

Variatie

Er staan nog meer teksten op 'Koorddanser' die een vermelding waard zijn. De reünie van de eindexamenklas: toen waren er veel idealen, nu is

er de praktijk van het falen: gescheiden of in therapie. Het ontroerende lied over twee oude mensen, hand-in-hand, met diepe rimpels door de tand des tijds geschreven. Ze hebben samen heel wat meegemaakt, het is allemaal vergeven en het is minder dan één stap, daar is het leven! Het (voor Elly autobiografische) 'Bleekneusje' gaat over de vakantiekolonie in Zandvoort.

Niet alle teksten van de CD bevatten een diepzinnige boodschap. Er zit voldoende variatie in 'Koorddanser'. Te denken valt aan vrolijke luisterliedjes als 'Zanger op de Lijnbaan' en 'Zeeman van zeven jaar'. 'Groeten uit Egmond' is een ansicht in muziekvorm.

Tenslotte

'Koorddanser' bevat teksten met een vaak min of meer verstopte boodschap. Voor wie deze muziek draait in gezelschap van iemand die niet gelovig is, valt er heel wat uit te leggen. Dat kan uitdagen tot een goed gesprek, juist omdat de boodschap er meestal niet 'dik bovenop' ligt. Inmiddels zijn Elly en Rikkert zichzelf gebleven, maar ze zijn gerijpt door hun levenservaring en door een verdiept geloofsleven. Dat maakte de teksten van deze CD voor mij meer dan de moeite waard....

Ingezonden

Ereschuld?

De laatste tijd hoor je het vaker op vergaderingen en samenkomsten: de angst voor de oprukkende Islam. Of deze vrees terecht is, moet ieder maar voor zich uitmaken, ik denk dat het grote gevaar in ons land de secularisatie is. Toch is het ook goed de aan-

dacht op het Mohammedanisme te richten, waar vele Nederlanders in het vroegere Ned. Indië al contact mee hebben gehad.

Op onze vakantiereis over Java werden we elke morgen om ca. 4 uur geconfronteerd met de 'mechanische' stem van de Imam (de mohammedaanse geestelijke), die 5 x per dag opriep tot gebed. Dit is een van de grote veranderingen in Indonesië na de dekolonisatie. De invloed van de Islam op het openbare leven is in het huidige Indonesië sterk toegenomen. Toch zijn daar ook Indische christenen die zich geroepen voelen een Getuigenis te stellen tegenover de oprukkende Islam.

Met zo'n groep maakten wij contact in Malang op Oost-Java. Daar, onder leiding van een leraar Engels, Petrus Widjaja, hebben christenen een vervolgschool gesticht in een mohammedaanse buitenwijk. Op onze tocht naar die goed geleide school passeerden we op korte afstand zeven moskees!! Petrus vertelde hoe moeilijk het was om die school van de grond te krijgen. Wij zijn op die school geweest en hebben gezien hoe daar een 200 kinderen les krijgen vanuit een christelijke grondslag. Een school met heel weinig leermiddelen waar de Blijde Boodschap wordt uitgedragen op een manier die respect afdwingt. Ongeveer 90% van de leerlingen komt uit islamitische gezinnen, maar mag deze christelijke school bezoeken omdat ze thuis geen geld hebben om ander onderwijs te betalen. Petrus Widjaja is belijdend christen die vroeger ook vanuit een heidens gezin door het onderwijs tot geloof is gekomen. Hij is daarom de grote voorvechter voor deze vervolgschool. Het zijn allemaal vriendelijke goedlachse kinderen die enthousiast bezig zijn met de leerstof en die open staan voor het Evangelie.

Wat is het toch jammer dat destijds in Ned. Indië zo laat begonnen is met onderwijs voor de kampongbewoners. Nu zie je zo duidelijk wat de gevolgen zijn. De Islam is geweldig sterk geworden. Kunnen we daar nog wat aan doen?

Ja, we hebben ons voorgenomen deze school, op haar verzoek, steun te verlenen. Onze motieven zijn daarbij de volgende:

1. Deze school is een prachtige kans voor de evangelieverkondiging en het terugdringen van de Islam.
2. We voelen het als een soort ereschuld omdat Nederland zo laat met het onderwijs in de Kampong is begonnen, terwijl we toch 300 jaar op Java een stempel hebben gedrukt.
3. We willen die groep christenen op Java, die er zelf zo ontzettend veel voor over hebben om de Blijde Boodschap uit te dragen, steunen en stimuleren. Nu is het de vraag of meer mensen bereid zijn iets te doen voor onze

Javaanse broeders en zusters in een direct project waar *niets* aan de strijkstok blijft hangen.

Het comité Steun christelijk onderwijs op Java vraagt uw medewerking. Grote en kleine giften zijn welkom!

U mag best in kleine kring een collecte houden voor Java onder de titel 'Ereschuld'.

Namens het comité,
J.P.M. Rietkerk, Genemuiden

Rabobanknr. 321442989 t.n.v. Comité Steun chr. onderwijs op Java.

Vlaanderen moeite en zegen

Ons land, België, telt ongeveer voor 95 Rooms-Katholieken. Vooral in Vlaanderen is het Rooms-Katholieke overwicht sterk.

Met de vaststelling van dit feit toont zich onze moeite, maar ook de zegen Gods.

Het is inderdaad moeilijk, maar het is tevens zegenrijk, om te midden van ons volk te arbeiden. In deze tijd, waarin steeds méér volkeren in de wereld behoefte hebben aan het Woord der Verlossing, mogen wij een beroep doen op u. Wil ditmaal Vlaanderen gedenken.

Wat is onze arbeid, en wat is ons getuigenis?

In toenemende mate wordt ons volk bereikt met het Evangelie van Jezus Christus. Wij bereiken velen met de uitgaven van ons blad 'De Kruisbanier' die af en toe worden rondgebracht in Vlaamse steden. Nog méér mensen proberen wij door middel van tractaten en geschriften de aandacht te vestigen op Hem, die de oplossing biedt voor al de problemen. De Vlaamse *Plakkaat- en Tractaat-Zending* geeft voor dit doel allerlei geschriften uit. „Wij proberen”, zeiden wij. Inderdaad, het zijn zwakke pogingen. Maar onze zorg is dit te doen onder Gods Zegen. Daarom moet ons streven gebouwd zijn op het onfeilbaar Woord.

Wij vragen u: „Wilt u ons daarin helpen?”

Bijna dagelijks komen nu personen of delegaties naar ons leeuwerlokaal om zulke geschriften af te halen en ze te verspreiden in hun steden of dorpen. Nog eens: „Kunt u ons helpen?”

Ons adres: Vlaamse Tractaat-Zending, St. Lambertusstr. 16, 2600 Berchem-Antwerpen, België.
Onze giro: No 202.511, ten name De Kruisbanier, Den Haag, Nederland.

J.K. Overbeekse,
St.-Lambertusstr. 16,
2600 Berchem, België

C.P. Plooy, Ede

Wie schreef 'Hebreeën'?

We weten al bijna niet beter dan dat we niet weten wie 'Hebreeën' geschreven heeft. Origenes (gest. 253) schreef al dat alleen God weet wie de schrijver van 'Hebreeën' was. Hoewel in de loop der tijden veel gegist en gemist is, hebben we ons er langzamerhand bij neergelegd, bij dat 'niet weten'. Er zijn meer geheimen bij God, waar we misschien pas later achter zullen komen.

Toch duikt bij tijd en wijle de onvrede op. Wie zal trouwens zeggen of Origenes gelijk had? We kunnen wel zeggen, dat de inhoud van dit bijbelboek van méér belang is dan de vraag, wie de auteur was. En als de Heilige Geest de eerste Auteur is, wat doet dan de naam van de tweede auteur er eigenlijk aan toe? Maar toch... Is het niet zo, dat we 'samen met alle heiligen' iets zullen kunnen vatten van de mateloze liefde van Christus (Ef.3:18)? En betekent dat niet concreet: samen met Jesaja en Jeremia, samen met Petrus en Johannes, met Paulus en Lukas? Is het niet heerlijk, dat we die namen kennen? We leren toch onze kinderen niet voor niets de namen van de apostelen, die tot in het Nieuwe Jeruzalem toe ons toestralen vanaf de grondstenen van de Stad Gods? Kan het dan werkelijk Gods bedoeling zijn, dat de naam van de schrijver van zo'n uitvoerig en belangrijk bijbelboek als 'Hebreeën' voor ons verborgen blijft, terwijl we wél mogen weten, wie zo'n 'kattebelletje' als 'Filemon' en '3 Johannes' hebben geschreven? Toch stuiten we in het slot van 'Hebreeën' op een naam, van iemand uit die tijd, 'onze broeder Timotheus' (13:23). Zou dit toch een verwijzing zijn naar de ons onbekende schrijver? Zoals een schilderij soms op een vreemde plaats en op een ongebruikelijke manier de naam van de schilder heeft staan. Wordt hier pas helemaal aan het slot en een beetje cryptisch de naam van de schrijver aangeduid? Maar neen, zo heeft men algemeen gereageerd, dat kan natuurlijk niet, want de schrijver noemt daar niet zichzelf, maar hij doet een belangrijke mededeling over 'onze broeder Timotheus', die ontslagen is uit de gevangenis. Het is dus zonder meer duidelijk, dat Timotheus de schrijver zelf niet kan zijn. Bij alle namen, die voor en na zijn voorgesteld op de kandidatenlijst voor het schrijverschap, ontbreekt dan ook Timotheus ten enen male... zo duidelijk is dat!

Nu heeft het de laatste tijd de aandacht getrokken, dat de slotverzen van hoofdstuk 13 wat wonderlijk achter het 'amen' van vers 21 aankomen. In 1941 schreef prof. De Zwaan in zijn 'Inleiding tot het Nieuwe Testament', III, reeds dat 'Hebreeën' kennelijk „een rede is, die haar slot bereikt met het amen van vers 21” en dat de verzen

22-25 'een geleidebriefje' is dat aan het verslag van de rede is 'aangehecht'; en verder dat dit geleidebriefje van de auteur zelf zou zijn; de adresformule zou bij de aanhechting verdwenen kunnen zijn; en uit vers 22 blijkt, dat het een kort briefje is geweest (p.191-2).

Ook prof. Grosheide is van mening, dat „we in 'Hebreeën' een homilie, een preek voor ons hebben” (Comm.1955, p.41) en ook hij typeert de slotverzen als „een begeleidend schrijven” van de auteur (p.42-3).

Daarmee zijn we m.i. een stap in de goede richting naar de oplossing toe van de anonimiteit. Want als vanzelf gaan we ons nu afvragen: kan het geleidebriefje niet toegevoegd zijn door degene, die de homilie verzendklaar gemaakt heeft? En ook inderdaad verzonden heeft? Dat meer dan één persoon bij het schrijven en verzenden van een brief betrokken was komen we vaker tegen bij de brieven van Paulus. De brieven aan de Thessalonicensen b.v. zijn geschreven door Paulus, Silas en Timotheus, en de brief aan de Filippenzen door Paulus en Timotheus. En vanwege zijn slechtiendheid maakt Paulus vaak gebruik van een secretaris. Hij zet er dan als waarmerk van echtheid zijn handtekening onder (1 Cor.16:21, 2 Thess.3:17, Col.4:18, Gal.6:11).

In het geval van 'Hebreeën' kan de schrijver door ziekte of gevangenschap verhinderd zijn geweest zelf zijn schrijven te verzenden, zodat hij dat aan een ander moest overlaten, die de verzending vergezeld doet gaan van een kort geleidebriefje. De r.k. commentaar van Andriessen-Lenglet (Roermond, 1971) volgt het spoor in deze richting. Dat de schrijver in 13:19 zegt verhinderd te zijn om zelf te komen, terwijl de schrijver van het geleidebriefje in vers 23 zegt spoedig te komen, lijkt een duidelijke aanwijzing te zijn, dat hier twee verschillende mensen aan het woord zijn. Dezelfde commentaar noemt verschillende auteurs, die in de stijl van het geleidebriefje de hand van Paulus menen te herkennen. De apostel zou dan een schrijven, dat niet van hem was, met zijn gezag willen dekken. Paulus' brieven eindigen doorgaans in ongeveer dezelfde bewoordingen, als die van het geleidebriefje. Wensen andere apostelen, als Petrus en Johannes, aan het slot van hun brieven de 'vrede' toe, Paulus wenst zijn lezers steeds de 'genade' toe en wel 'met u' of zoals in dit briefje 'met u allen'. De vermelding van 'alle heiligen' in een slotwens komen we ook tegen in 2 Cor.13:12 en Filip.4:22. En de beginformule „ik spoor u aan, broeders” (vers 22) leidt ook bij Paulus de

slotvermaningen in (1 Cor.16:15, Rom.15:30, 16:17, 1 Thess.5:14)(Zie genoemde commentaar, p.256-8)

Als het inderdaad Paulus was, die de homilie van een ander met zijn gezag wil bekrachtigen, via dit korte geleidebriefje, dan zou daarmee ook verklaard zijn, waarom de oudste overleveringen het hele schrijven op zijn naam hebben gesteld. Maar daar zit dan ook nog meer aan vast. Want in dat geval zal de tijd van het schrijven van 'Hebreeën' wel wat vroeger gesteld moeten worden dan doorgaans gedaan wordt. Meestal wordt n.l. aangenomen, dat de tempel in Jeruzalem al verwoest was toen 'Hebreeën' geschreven werd, en dan zou na 70 gedateerd moeten worden. De Zwaan a.w. en Klijn (Wordingsgeschiedenis van het Nieuwe Testament, 1976) gaan tot plm.85. Greijdanus (Bijz.Canoniek, II, 1949) meent echter, dat uit de brief niet valt af te leiden dat de tempel al verwoest was. Van der Waal (Sola Scriptura, III, 1968) is van oordeel dat de schrijver uitgaat van de nog bestaande joodse eredienst (8:3,5; 9:1-10; 13:11) Hij spreekt n.l. in de tegenwoordige tijd om de priesterlijke handelingen aan te geven; als de tempel toen nog in bedrijf was moet de brief nog vóór het jaar 70 geschreven zijn (p.179).

Hoever vóór het jaar 70 is uiteraard moeilijk te zeggen. Paulus' dood wordt door de overleveringen op het jaar 64 gesteld. Bij een vroege datering van 'Hebreeën' kan Paulus zeer wel de belangrijke homilie van zijn geliefde Timotheus nog met een geleidebriefje aan de lezers hebben aanbevolen.

Intussen is de anonimiteit van de schrijver van de homilie hiermee nog niet opgeheven. Omdat over Timotheus in de derde persoon gesproken wordt, vers 23, maakte hij, zoals we eerder zagen, geen kans. Maar dat argument tegen Timotheus vervalt, als we mogen aannemen, dat er sprake is van twee schrijvers. In deze nieuwe situatie is het toch zeer wel mogelijk, dat (aangenomen Paulus) in vers 23 een duidelijke aanwijzing geeft naar de schrijver van de homilie, die hij hiermee de lezers toezendt, met warme apostolische aanbeveling! Hij heeft n.l. over 'onze broeder Timotheus' een verrassende mededeling te doen: hij is in vrijheid gesteld en „als hij spoedig kan komen zal ik samen met hem u bezoeken”, vers 23.

Dat is dan ook de reden, waarom hij nu maar zo kort hoeft te schrijven, vers 22, ze mogen immers hopen elkaar spoedig te zien en te spreken.

Sluit dit verrassende nieuws niet aan op wat de schrijver van de homilie in

13:18 en 19 schreef: „Bidt voor ons, want wij vertrouwen dat wij een goed geweten hebben... Met des te meer nadruk spoor ik u aan dat te doen, opdat ik u te eerder teruggegeven moge worden”.

Het lijkt niet direct duidelijk waarop hier gedoeld wordt. Het Griekse woord, in onze vertaling weergegeven met 'teruggegeven worden' betekent letterlijk 'in de vroegere toestand hersteld worden'. Het wordt gebruikt voor 'herstel in gezondheid' (Marc.3:5; 8:25), maar ook voor 'bevrijding uit gevangenschap' (Gen.40:13,21). Groshede denkt aan 'herstel van geschonden relatie'. Maar Andriessen-Lenglet (a.w. p.253-4) menen dat dit ingaat tegen de duidelijke zin van de tekst. Zij achten aannemelijk dat gedacht moet worden aan bevrijding uit gevangenschap. In dat geval zou 'het goed geweten' in verband gebracht kunnen worden met tegen de schrijver ingebrachte beschuldigingen tijdens zijn proces, vers 18.

Prof. D. Holwerda, die ik over een en ander mocht raadplegen, schreef mij (en gaf mij verlof hiervan in dit artikel gebruik te maken), dat ook hij geneigd is de verzen 18 en 19 te betrekken op het proces dat tegen de schrijver is aangespannen en waardoor hij nu vast zit. Hij betuigt hier niets op zijn geweten te hebben en daarom durft hij ook zo vrijmoedig aan te dringen op voorbede voor zijn spoedige vrijlating.

Wat ligt nu meer voor de hand dan dat in vers 23 van deze vrijlating sprake is: in vers 19 moet er nog voor geboden worden en in vers 23 is de vrijlating al een feit geworden! Er moge dan wel enige tijd verlopen zijn tussen het neerschrijven van vers 19 en de vermelding in vers 23... maar toch: wat een spoedige gebedsverhoring!

En over wiens bevrijding gaat het nu, in beide gevallen?

Over Timotheus' bevrijding! Kan het bijna anders? Aan het einde van zijn grote brief, ter afsluiting van zijn homilie, vraagt hij te bidden voor zijn vrijlating, en in het geleidebriefje bij de grote brief kan al melding gemaakt worden van de bevrijding van 'onze broeder Timotheus'.

Maar we zijn er nog niet helemaal. Er moet nog een 'hobbel' genomen worden, nl. het 22e vers! „Ik spoor u aan, broeders, houdt mij dit woord van vermaning ten goede, want ik schrijf u maar kort”.

In onze correspondentie over dit vers gaf prof. Holwerda toe hier op moeilijkheden te stuiten. Hij wil daarom liever het geleidebriefje laten beginnen met vers 23. Zoals we vers 22 nu lezen kan het eigenlijk slechts van de schrijver van de homilie zijn, al wordt dan de overgang van vers 22 naar vers 23 wel erg abrupt, zo geeft Holwerda zelf toe.

Het aangevoerde bezwaar, dat de schrijver zijn toch uitvoerige brief

'kort' zou noemen, spreekt hem niet toe. 'Kort' is immers een relatief begrip. Een preek valt ons lang als de prediker ons weinig te zeggen heeft, maar lijkt ons kort als de man ons veel te zeggen heeft. Prof. Jos Keulers verwijst in zijn commentaar (1954, p.401) naar Hebr.9:5 en 11:32, waar de schrijver zich bewust moet beperken. Met de meesten wil daarom ook Holwerda vers 22 bij de homilie betrekken, in plaats met dit vers het geleidebriefje te laten beginnen.

Laat ik echter een poging mogen wagen de verzen 22 en 23 enigszins voor u te parafraseren. Het is dan de schrijver van het geleidebriefje (ev. Paulus), die schrijft: „Ik spoor u aan, broeders, het opwekkende en vermanende woord van onze broeder Timotheus ter harte te nemen, en dat te meer omdat ik u nu maar kort schrijf. Ik behoef immers aan dit woord van onze broeder niets toe te voegen. Bovendien hoop ik binnenkort samen met Timotheus, die inmiddels is vrijgelaten, u te kunnen bezoeken. Voorlopig kan ik u de ernstige overweging van alles wat Timotheus u te zeggen heeft sterk aanbevelen.”

Op deze wijze gelezen bevat de tweede helft van vers 22 een motivering voor de eerste helft en kan het 'vermanende woord' op de homilie slaan en 'kort' op het geleidebriefje. Vanwege het belang van de weergegeven homilie kan het geleidebriefje kort gehouden worden en vanwege die kortheid wordt vooral alle aandacht voor de homilie gevraagd.

Na de afronding van dit onderzoek kwam ik een artikel op het spoor van John D. Legg: 'Our Brother Timothy', A suggested solution to the Problem of the Authorship of the Epistle to the Hebrews (Evangelical Quarterly XL/4, 1968, p.220-223). Tot mijn grote verrassing volgde de schrijver dezelfde weg en kwam tot hetzelfde voorstel als ondergetekende.

Timotheus dus de schrijver van 'Hebreeën'? Het vraagtteken blijft nog wel staan... hoewel het voor mijn gevoel wel gaat verbleken, als we tenslotte nog het volgende overwegen: Wanneer we tot enige zekerheid zullen mogen komen aangaande de auteur van 'Hebreeën', dan zullen we niet moeten komen aandragen met de zoveelste naam van buiten dit bijbelboek, maar zal de naam van de schrijver op enigerlei wijze binnen het geïnspireerde bijbelboek zelf gevonden moeten worden. Alleen dat kan ons vastheid geven.

In de eerder genoemde correspondentie met prof. Holwerda schreef hij mij: „Uw vermoeden lijkt mij zeker de moeite waard ter overweging aan anderen te worden voorgelegd”. Hetgeen dan, niet zonder enige aarzeling, bij dezen geschiedt.

Ten overvloede zij er nog op gewezen, dat het aan het ev. auteurschap van

Timotheus niet af- of toedoet, of het geleidebriefje begint met vers 22 of met vers 23 en al evenmin of dit korte briefje van Paulus afkomstig is, of van een ander.

Diny van Bruggen,
De rivier stroomt heen en terug.
Dagboek uit een Cambodjaans kindersiekenhuis.
171 blz., f 24,90
ISBN 902971039x
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Bert Wiersema,
Dagboek van een overval.
Chris en Jorieke 1. (Jeugdboek)
111 blz., f 14,90
ISBN 9060159047
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Bert Wiersema,
Smokkel op het IJsselmeer.
Chris en Jorieke 2. (Jeugdboek)
118 blz., f 14,90
ISBN 9060159055
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Ir. C. van Bruchem,
Landbouw van vooruitgangsstreven naar gerechtigheid.
(Publikatie nr. 10)
176 blz., f 19,90
ISBN 9072016114
Uitg. Marnix van St. Aldegonde Stichting, Postbus 302, 8070 AH Nunspeet

Dr. J.C. Sturm (red.),
Leven en werk van prof.dr. Jan Waterink,
een Nederlandse pedagoog, psycholoog en theoloog (1890-1966).
135 blz., f 22,50
ISBN 9024268281
Uitg. Kok, Kampen

M.R. van den Berg,
Vreemdelingen en bijwoners.
Bijbelse aspecten van de vreemdelingschap.
72 blz., f 13,90
ISBN 9066511362
Uitg. Van den Berg, Kampen

Drs. M. van Campen,
Martin Bucer,
een vergeten reformator (1491-1551).
103 blz., f 16,50
ISBN 9023902785
Uitg. Boekencentrum, 's-Gravenhage

Een kinderbijbel... Ja! Maar welke?
16 blz., f 4,50
Uitg. Ark boeken, Amsterdam
Te bestellen door overmaking van f 4,50 op postbankrek. 5050947

Persschouw

O. Mooiweer, Enschede

In 'DE WAARHEIDSVRIEND' behandelt Ds. A. Baas te Wapenveld het thema: 'Opbouw van de gemeente in een tijd van geestelijke verschraling'. In het eerste artikel aan dit onderwerp gewijd, schrijft hij o.a.:

'Wereld'

Ook onder ons is er veel meer 'wereld' dan we meestal vermoeden. We moeten daaraan ontdekt worden. God Zelf moet er – ook bij ons – aan te pas komen. Het klimaat waarin we leven, de machten waaronder we leven zijn het, die de doorbraak van Woord en Geest blokkeren.

Geestelijke verschraling in de kerk, in de gemeente, op de scholen, in de gezinnen (ook die van ambtsdragers). Geestelijke verschraling in eigen hart. Zijn we als ambtsdragers modellen voor de gemeente? Voorbeeldig in het doen van goede werken, zuiver in de leer, oprecht van hart en wandel?

Wat spelen de zorgvuldigheden van het moderne leven ons parten. Jachtig is ons leven. Van alle markten moeten we thuis zijn.

Rijker wordt de gemeente aan mannen en vrouwen, die altijd leren en beleeren, maar tot de kennis van Christus geraakt men niet.

Armer wordt de gemeente aan mannen en vrouwen die zich gedurig oefenen in de verborgenheden van het geloof. Mensen met een bijbelse nuchterheid, een heldere geestelijke kennis waar je als ouderen en jongeren graag eens even binnenstapt met je vragen aangaande dit leven en het toekomstige. Mannen en vrouwen als Aquila en Priscilla, die anderen 'de weg Gods' nauwkeuriger weten uit te leggen.

Handhaving van het gezag van de Schrift en de Belijdenis is nodig. Maar wat te zeggen als dat alles maar een uitwendige zaak is?

Schrieffkritiek wijzen we radicaal af. Maar wat te zeggen van een levenswandel die één grote kritiek is op het Woord des Heeren?

Men zegt dat als gevolg van de 'cultuuromslag' het Woord Gods niet meer zo landt zoals dat vroeger het geval was.

Het menstype van nu zou anders zijn dan van enkele decennia geleden. Oppervlakkig gezien willen we het beamen. Fundamenteel genomen wijzen we het radicaal af. We zullen,

juist als ambtsdragers, ontdekkend bezig moeten zijn. Met de Schrift in de hand moeten aantonen dat de mens voor Gods aangezicht gedaagd sinds Genesis 3 dezelfde is. De vraag is of we nog wel ontmaskerend bezig zijn. Zijn we zelf ont-maskerd?

Wanneer we spreken over onze tijd als een tijd van geestelijke verschraling in de gemeente, moeten we dan niet vrezen voor de praktijk van het uitdoven, het uitblussen van de Geest? Zijn we als ambtsdragers wel instrumenten van de Geest? Zijn we werkelijk 'boodschappenjongens' van de Meester, die gedreven door Zijn Geest slechts het Woord van de Meester doorgeven?

Wordt de stem van de Herder gehoord wanneer wij preken en spreken?

Men zegt dat in prediking en pastoraat het zo ontbreekt aan een spreken in betoning van geest en kracht. Het lijkt onder ons veelal nog wel schriftuurlijk-bevindelijk, maar schijn is nog geen zijn!

Ook wanneer alles 'waar' is wat gehoord wordt, kan het nog zo schraal, zo rationeel zijn.

Tenslotte wat dit punt betreft: geestelijke verschraling als gevolg van uitslijting van het zondebesef. De leer van de rechtvaardiging van de goddeloze wordt hier en daar tot 'de rechtvaardiging van de goddeloosheid'. Goddeloosheid is de aanduiding van een zaak die het tegenovergestelde is van 'godsvrucht'. Goddeloosheid wil zeggen: geen eerbied, geen respect hebben voor God, voor wat Hij verordend en ingesteld heeft.

De vraag wordt gesteld: wat is zonde? Er wordt nog wat genoemd. De één weet het erger te maken dan de ander. Maar wie komt na een lange lijst toe aan de wortelzonde? Het ongeloof! Uitsluiting van zondebesef. Vervaging van christelijke waarden en normen. Andries Knevel heeft duidelijk aangegevoeld dat de media, inzonderheid de t.v., één van de grootste oorzaken is. Het verontrust mij, dat velen (noodgedwongen) het boekje weliswaar prijzen, maar toch weer gaan relativiseren en nuanceren. We zijn Knevel dankbaar voor deze eye-opener. Ik vrees dat ook zijn stem zal zijn als van één die roept in de woestijn. Over verschraling gesproken!

Hypokrisie is een groot gevaar en een groot kwaad in de kerk van Christus. De mensen doen zich dan ergens kennen als figuren bij wie er een bepaalde diskrepantie is ontstaan tussen woorden en daden. In de gemeente protesteren ze direkt tegen elke vorm van vernieuwing. Het wordt zomaar betiteld als een stukje afval. Maar hun dagelijks levenspatroon is niet doordemd van de Heilige Geest. Er kan heel wat bij door in de praktijk van hun bestaan van alle dag. Ze laten zich dirigeren door de afgod van het geld of van de alcohol. Hierop dient de prediking in te gaan. Opdat er bekeering plaatsvindt. Want het kan uitgroeien tot een levenshouding waarin

mensen met een schijn van godsvrucht de kracht daarvan verloochend hebben (Zie II Timotheüs 3:5). We zijn gewaarschuwd!

Enschede

O. Mooiweer

Kerknieuws

Theologische Universiteit

Informatie over de studie

Al jaren hebben wij de gewoonte om in de maand januari aan hen die erover denken in de nieuwe cursus aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn te gaan studeren, de nodige informatie te geven. Wie daarvoor naar Apeldoorn komt, kan het een en ander te weten komen over het principiële uitgangspunt van de universiteit, het studieprogramma, het studentencorps, enz. Ieder kan vragen wat hij of zij maar wil. Drs. H.G.L. Peels zal een kort kennismakingscollege verzorgen. Op vrijdagmiddag 24 januari 1992 is er in de universiteit om 14.30 uur gelegenheid voor een ontmoeting met docenten, die u over de gang van zaken aan de universiteit informatie willen verschaffen. Wie er belangstelling voor hebben, doen er goed aan als zij zich schriftelijk of telefonisch melden. Het adres van de Theologische Universiteit is Wilhelminapark 4, 7316 BT Apeldoorn en het telefoonnummer is 055-213156. Namens de Theologische Universiteit dr. W. van 't Spijker, secretaris van het college van hoogleraren

Zending op Soemba

Giro 16 87 238

Begrote ontvangsten per 14 november:	
46/52 x f 85.000,- =	f 75.190,—
Ten behoeve van 1991 ontvangen van de Kerken	f 48.420,71
Gelukkig aangevuld door 'particulieren' met	f 11.425,45

Totaal ontvangen voor dit jaar op 14 nov.:	f 59.846,16
--	-------------

Nog te ontvangen tot 31 dec. '91	f 25.153,84
Te weinig ontvangen t/m 14 nov. '91	f 15.343,84

Zouden onze Boekhouders en Penningmeesters hieraan aandacht willen geven?

Met vriendelijke groet,
J.H. Bosman

Studentencorps P.F.S.A.R.

Op vrijdag 13 december a.s. hoopt ons studentencorps 'Per Fidem Studium-que Ad Rostra' zijn 87e Dies Natalis te vieren. De senaat wil daarom oud-leden van harte uitnodigen tot het bijwonen van de middagvergadering, waarop drs. J. Westland voor ons zal spreken over 'Pastorale omgang met het lijden'.

De vergadering begint om 14.00 uur en wordt gehouden in de aula van de Theologische Universiteit van de Chr. Geref. Kerken, Wilhelminapark 4 te Apeldoorn. Na afloop is er tijdens een korte receptie gelegenheid om de senaat te feliciteren met deze dag. Wij zouden het bijzonder waarderen wanneer wij u op de 13e december kunnen begroeten. U bent van harte welkom.

Geve de HERE ons een gezegende dag, in zijn genade.

Namens de senaat,
G. van Dijk, praeses
J.H. Sprangers, abactis

Ned. Geref. Kerk van Ede

De kerkeraad heeft een part-time-beroep uitgebracht op drs. G. Bronsveld te Utrecht.

Lijst van studenten met preekconsent

J. Beeftink, Drostenstraat 22, 8271 TC IJsselmuiden, 05202-21244 (beroepbaar)
G. Bronsveld, Nieuwe Kamp 8, 3512 KP Utrecht, 030-332753 (beroepbaar)
J. Dekker, Pr. Mauritsf 69, 8071 NJ Nunspeet, 03412-61671
J.M. de Groot, Anton v.d. Horstlaan 52, 3752 VP Bunschoten, 03499-86581 (beroepbaar)
K. Holwerda, Meander 19, 9951 VD Winsum, 05951-3708 (beroepbaar)
C.P. Kleingeld, Loenhorst 49, 2402 LV Alphen a/d Rijn, 01720-33562
J.P. Koedijk, Spinner 23, 1625 VC Hoorn, 02290-31051
P. Strating, Parallelweg 301, 2525 NR 's-Gravenhage, 070-3884205

Zendingscommissie Ned. Geref. Kerk van Rotterdam e.o.

Zendingsavond over M.A.F.
Woensdag 23 oktober jl. werd in de Bethelkerk van de Ned. Geref. Kerk van Rotterdam, wijk Overschie een zendingsavond gehouden, die in het teken stond van M.A.F. (Mission Aviation Fellowship) en de toekomstige uitzending van het gemeentelid C. Wassenaar als piloot bij deze organisatie. Naar het zich laat aanzien zal dit pas over twee à drie jaar plaatsvinden, omdat eerst aan een aantal opleidings- en ervaringseisen moet worden voldaan. Toch meende de Zendingscommissie er goed aan te doen, te beginnen met het opbouwen van een 'thuisfront'. De gemeente is gevraagd hierop te reageren door het invullen van een intentieverklaring. Ook zullen omringende gemeenten van eigen en andere gezindten aangeschreven worden. Geïnteresseerden,

of mensen die bereid zijn C. Wassenaar financieel te steunen, kunnen contact opnemen met de Zendingscommissie van de Ned. Geref. Kerk van Rotterdam e.o. p.a. Johan Versendaal, Schielaan 46A, 3043 HD Rotterdam, tel. 010-4371764.

Ned. Geref. Kerk van Apeldoorn

Ds. J.D. Smit, predikant te Baarn, heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

Ned. Geref. Kerk van Apeldoorn

Ingaande 15 december zullen de ochtenddiensten in de Tabernakelkerk weer op de normale tijd, t.w. 9.30 uur aanvangen.

Ned. Geref. Kerk van Katwijk

Ds. F. van Deursen te Wezep heeft voor het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep bedankt.

Ned. Geref. Kerk van Rijsbergen

Het nieuwe adres van het scribaat luidt: Gommerstraat 87, 4891 AP Rijsbergen.

Urk

De kerk van Urk bracht een beroep uit op ds. J.J. van Es te Doetinchem-Velp.

Het scribaat van de kerk van Urk berust bij: I.G. de Vries, Zandplaat 19, 8321 LM Urk.

Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte

Dr. G. Glas benoemd tot hoogleraar Reformatorische Wijsbegeerte
Het bestuur van de Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte heeft dr. G. Glas benoemd tot bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit van Leiden. Dr. Glas is als psychiater verbonden aan het Academisch Ziekenhuis te Utrecht. De leerstoel te Leiden wordt mede gefinancierd door het prof. dr. G.A. Lindeboom Instituut, Centrum voor medische ethiek te Ede.

De Leidse bijzondere leerstoel was vacant sinds het vertrek van prof. dr. S. Griffioen in 1990, die deze leerstoel tien jaar heeft bezet. Dit jaar heeft het Stichtingsbestuur dr. Glas voorgedragen. Onlangs gaf het College van Bestuur van de Rijksuniversiteit Leiden het groene licht voor de benoeming van dr. Glas.

Dr. Gerrit Glas (37) studeerde Geneeskunde en Wijsbegeerte in Amsterdam.

Het doctoraalexamen Wijsbegeerte aan de Vrije Universiteit legde hij in 1982 cum laude af. Hij is vervolgens gespecialiseerd in de psychiatrie. Op 14 mei jl. promoveerde hij op een 'vakfilosofisch' proefschrift, getiteld *Concepten van angst en angststoornissen*. Voorts is dr. Glas bestuurslid van de Christelijke Vereniging voor Psychiaters, Psychologen en Psychotherapeuten. In Leiden zal de pasbenoemde hoogleraar colleges reformatorische wijsbegeerte geven. De colleges van prof. dr. Glas vinden plaats op maandag, vanaf 3 februari, van 15.00 tot 17.00 uur. In het kader van de colleges zal vanuit een wijsgerige optiek mede aandacht worden besteed aan vraagstukken uit de medische ethiek. Het Prof. Lindeboom Instituut beoogt met zijn steun aan deze leerstoel de wijsgerige bezinning op medisch-ethische vraagstukken te stimuleren. De Stichting voor Reformatorische Wijsbegeerte (uitgaande van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte) beheert zeven leerstoelen aan Nederlandse universiteiten. Naast prof. dr. G. Glas bezetten prof. dr. B. Kee, prof. dr. H.G. Geertsema en prof. dr. ir. E. Schuurman een (of meerdere) leerstoelen. De colleges reformatorische wijsbegeerte worden jaarlijks door enkele honderden studenten bezocht.

Bijbelvereniging v/h De Nederlandse Gideons

Tel: 070-360.25.08

Het 43e jaarverslag 1990-1991 van de Bijbelvereniging v/h De Nederlandse Gideons, Sportlaan 976 te 's-Gravenhage, Postbank girorekeningnummer 53.98.98, is verschenen. De vereniging heeft tot doel de verspreiding van de bijbel in hotels, in ziekenhuizen, op schepen en in gevangenissen. Thans zijn in meer dan 2.500 hotels/motels/pensions, bungalowparken, ziekenhuizen, gevangenissen en op schepen 117.000 bijbels of bijbelgedeelten aanwezig. Aan de controle van de bijbels wordt veel aandacht besteed.

Beschikbaar zijn de bijbel (Nieuwe Testament en de Psalmen) in het Nederlands, het Nieuwe Testament in het Duits, Engels, Frans en Nederlands, en een Engelse uitgave van de gehele bijbel.

Tekort

Steeds zijn méér bijbels nodig, vooral ook omdat veel bijbels worden meegenomen of moeten worden afgekeurd. Het aantal bijbels, dat om deze redenen moet worden vervangen, is gemiddeld 9.000 per jaar. In dit voorjaar zijn opnieuw bij het Nederlands Bijbelgenootschap, te Haarlem, bijbels besteld, te weten 40.000 Nieuwe Testamenten, in het Duits, Engels, Frans en Nederlands, voor in totaal f 260.000,-. Het vorig jaar nog bestaande tekort van ca. f 125.000,- is geheel weggevoerd, anderzijds is er voor de betaling van het voornoemde bedrag van

f 260.000,- geen enkele financiële reserve aanwezig. De *gehele* som moet nog worden bijeengebracht.

Christelijk geschiedenisonderwijs

Van het christelijk onderwijsblad *Be-zinning* dat vanuit een bijbelse visie voorlichting geeft over ontwikkelingen rondom het christelijk onderwijs, is een themanummer verschenen over: *Christelijk Geschiedenisonderwijs*. Uit een onderzoek van de meest gebruikte leerboeken voor het vak geschiedenis in het voortgezet onderwijs blijkt dat in vrijwel alle methoden het ontstaan van de mensheid beschreven wordt vanuit de visie van de evolutietheorie. Aan de geschiedenis van het volk Israël wordt in de meeste boeken weinig of geen aandacht besteed. De gegevens daarover in het Oude Testament worden genegeerd of als onbetrouwbaar aangeduid.

In het themanummer wordt ingegaan op de vraag hoe we vanuit een bijbelse visie de geschiedenis van het Oude Nabije Oosten in relatie tot de geschiedenis van het volk Israël dienen te behandelen, rekening houdend met de historische gegevens in het Oude Testament. Duidelijk gemaakt wordt dat kennis van de historische achtergrond van het Oude Testament belangrijk is om de Bijbel beter te begrijpen. Een werkgroep bepleit in het nummer het tot stand brengen van bijbels lesmateriaal over dit deel van de geschiedenis. Verder wordt in het nummer ingegaan op een christelijke visie op de geschiedenis. Het themanummer kan besteld worden door f 2,50 over te maken op girorekening 2.974.537 t.n.v. Adm. *Be-zinning* te Amersfoort met vermelding: *nummer Christelijk Geschiedenisonderwijs*.

Actie voor vrijlating Chinese christenen

In China zijn na het neerslaan van de democratiseringsbeweging in 1989 niet alleen duizenden aanhangers van deze beweging gearresteerd, maar ook honderden christenen werden gevangen gezet of opgesloten in werk-kampen waar ze een 'ideologische heropvoeding' krijgen. In 1990 en 1991 gingen de arrestaties door. Velen van deze christenen worden slecht behandeld of gemarteld. Onder de gevangen gezette christenen zijn zowel r.k. als prot. christenen. Het aantal christenen dat vanwege het uitdragen van hun geloof gevangen zit is niet precies bekend, omdat over velen geen nauwkeurige gegevens bestaan. Hun aantal wordt op enkele honderden geschat. In ieder geval zitten de volgende christenen nog steeds gevangen: Song Weili, Paul Shi Zhunjie, Paul Liu Shuhe, Huang Shouchen, Philip Yang Libo, Peter Liu Guandong, Han Dingxiang, An Shi'en Zhu Ruci, Su Zhemin, Liu Huanwen, Xu Guoxing, Liu Qinglin en Song Yude. Zij zitten gevangen of verblijven in een werkkamp omdat zij tot enkele jaren 'heropvoeding' zijn veroordeeld.

VCVM-Nederland, de Vereniging van Christenen tegen Vervolging en Marteling, is een handtekeningenactie begonnen voor vrijlating van deze en alle andere Chinese christenen die wegens het uitdragen van hun geloof gevangen zitten. De vereniging roept ieder op om mee te doen aan de actie. Ook kunnen brieven verzonden wor-

den naar de Chinese ambassade met een verzoek om vrijlating. China doet thans pogingen om zijn isolement te doorbreken. Daarom is de Chinese regering nu gevoelig voor acties in het Westen. Handtekeningenlijsten en een voorbeeldbrief kunnen aangevraagd worden bij: *VCVM-Nederland, postbus 451, 3800 AL Amersfoort*.

gereformeerd
traktaatgenootschap

Voor de aanstaande

Kerstdagen

bijzonder aanbevolen:

Kerst, een tijd van komen. Over het thema 'komen', wordt door Drs. W. Kats – aan de hand van meditaties, liederen en gedichten – nagedacht over de **komst** van Christus. Het boekje is prachtig geïllustreerd met tekeningen en foto's.
Prijs f 7,75 – 51 pagina's

Een kind is ons geboren. De auteur, ds. A.S. Rienstra, overdenkt door middel van een aantal meditaties, de **betekenis** van het kerstevangelie. Hij neemt als beginpunt de profetie van Jesaja en eindigt met het evangelie naar Johannes. Ook in dit boekje wordt de tekst afgewisseld met liederen en gedichten. Verder is het prachtig geïllustreerd met foto's.
Prijs f 5,25 – 28 pagina's

Bovenstaande boekjes zijn vanwege het pastorale karakter geschikt als kerstattentie voor gemeenteleden die aan huis gebonden zijn. Maar ook familie en vrienden zult u met deze boekjes verrassen.

In **De omgekeerde wereld** – over het Magnificat, de lofzang van Maria – heeft Drs. W. Kats gepoogd de aspecten van meditatie en studie met elkaar te verbinden. Elk hoofdstuk heeft daarom enkele bezinningspunten. Door deze opzet is het boekje niet alleen geschikt voor persoonlijk gebruik, maar ook in groter verband zoals op vereniging en in gespreksgroepen. De inhoud van het boekje is ook heel goed bruikbaar buiten de tijd van advent en kerk.
Prijs f 11,50

Kerstkaarten

Zolang de voorraad strekt kunt u deze bestellen.

Nieuw

Woord en Antwoord door ds. C. van de Velde

In dit boekje wil hij mensen helpen om hun relatie met God te beleven in bijbellezen, mediteren en gebed.
Prijs f 4,90

Met beste wensen 'Kracht' door ds. A.S. Rienstra

In ons leven maken we perioden mee, waarin wij menen onszelf wel te kunnen redden. Dat wordt anders wanneer tegenslagen zich aandienen.
Prijs f 6,-

Wegwijs in de Psalmen door drs. W. Kats

Een nieuw deeltje in de bekende serie Wegwijs. Heel geschikt voor persoonlijke bijbelstudie en gesprekskringen.
Prijs f 7,95

Dubbele correspondentiekaarten met droogbloemmotieven van Heleen van de Velde-Blok
Een set van 6 kaarten (4 met en 2 zonder tekstindruk) met enveloppen kost f 3,45.

Besteladres: Postbus 3052 – 6802 DB Arnhem.
Telefoon 085-514340

In volle zekerheid van het geloof is ontslapen in zijn Heer en Heiland, mijn geliefde zoon, onze lieve broer, zwager en oom

ALBERTUS HARSEVOORT

geliefde echtgenoot van Tiny van Pijkeren
vader van Lianne, Coriene en Renate

Hij mocht 45 jaar worden.

Heemse: G.J. Harsevoort
Rotterdam: Henk en Ria
Gramsbergen: Roelf en Hillie
Heemse: Jan
Assen: Jannie

Neven en nichten: Lienke en Henri, Marije en Niek,
Gerda, Arjan en Karin, Marike, Esther,
Erwijn, Menno

24 november 1991
Orvelterbrink 125
7812 MP Emmen

God zelf zal bij ons zijn en Hij zal alle tranen van onze ogen afwissen.
Hij, die op de troon gezeten is, zei: zie, Ik maak alle dingen nieuw.
uit Openbaring 21

Intens verdrietig moeten wij u berichten dat is overleden mijn lieve
man en onze lieve, dappere vader

ALBERTUS HARSEVOORT

op de leeftijd van 45 jaar.

blijf bij ons Heer, in leven en sterven in tijd en eeuwigheid

Tiny Harsevoort-van Pijkeren
Lianne
Coriene
Renate

7812 MP Emmen, 24 november 1991
Orvelterbrink 125

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgevonden.

Indien wij geloven, dat Jezus gestorven en opgestaan is, zal God ook
zo hen, die ontslapen zijn, door Jezus wederbrengen met Hem.

1 Thess. 4, 14

Met verslagenheid hebben wij kennis genomen van het overlijden
van onze broeder

BERTUS HARSEVOORT

Dankbaar zien wij terug op de arbeid, die hij als ouderling in onze
gemeente verrichtte. Tijdens zijn ziekte heeft zijn getuigenis van de
levende Here Jezus Christus velen bereikt en bemoedigd. In vertrou-
wen op Hem hebben wij afscheid van onze broeder genomen. De
Here zij zr. Harsevoort, Lianne, Coriene en Renate nabij.

Namens de Chr. Gereformeerde
gemeente te Emmen,
de kerkeraad,
A. Hilbers, praeses
W. van der Vegt, scriba

Emmen, 24 november 1991

Een vaste burcht is onze God,
een toevlucht voor de Zijnen.

Na een dapper gedragen ziekte is, in vol vertrouwen op Gods belof-
ten, overleden onze geliefde zwager en oom

BERTUS HARSEVOORT

op de leeftijd van 45 jaar.

We wensen Tiny en de kinderen Gods troost en kracht toe.

Ermelo: Eef en Floor Koopmans
Lelystad: Janny en Jan Selles
Kampen: Dicky en Henk Ramaker
Dronten: Harm-Jan en Diny van Pijkeren
Dronten: Alie en Peter Bos
Kampen: Gea van Pijkeren
Dronten: Joke en Omke van der Ploeg
neven en nichten.

Emmen, 24 november 1991

voor de klas? Een goede keus!

CHRISTELIJKE HOGESCHOOL

STUDIERICHTING P.A.B.O.

OPLEIDING LERAREN BASISONDERWIJS

NASCHOLING ONDERWIJSGEVENDEN

Prins Bernhardlaan 25, 6713 MA Ede
Telefoon: 08380-19056

Aanmelding studenten PABO 1992/1993

Toelatingseisen

- diploma havo, vwo, vhbo (nieuwe stijl), mbo (3-jarige dagopleiding)
- (Zij die niet aan één van deze eisen voldoen en 21 jaar of ouder zijn, kunnen tot de PABO worden toegelaten via ons toelatingsonderzoek)

Inlichtingen

- bij onze administratie;
- wil je één van de directieleden spreken, dan kun je de hogeschool bellen om een afspraak te maken;
- het is ook mogelijk een dag mee te lopen; maak hiervoor met ons een afspraak.

Aanmeldingsformulieren, informatiefolders en brochures zijn verkrijgbaar bij de decanen van de scholen en bij onze administratie.

Aanmeldingen dienen zo spoedig mogelijk te geschieden, bij voorkeur vóór 1 mei 1992.

Kalender

Van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

1992

4 april	Ontmoetingsdag Chr. Geref.-
Ned. Geref. ambtsdragers
en belangstellenden te Em-
meloord
11 april	Landelijke Ontmoetingsdag
te Barneveld
23 mei	Ouderlingenkonferentie te
Utrecht